

“TÜRK EDEBİYATINDA 15. YÜZYILDAN BİR NESİR KESİTİ OLARAK HAMZA-NÂME’NİN HİTAP ETTİĞİ ZÜMRELER” *

*Muhammet YELTEN***

ÖZET

Türkçe Hamza-nâmeler Hamzavî (ö. 815/1412-13) tarafından yazıya geçirilmiştir. Hamza-nâmelerin önce sözlü bir gelenek olarak Türkler arasında itibar gördüğü anlaşılmaktadır. Hamza-nâme'nin Türk halkı tarafından sevilmesinde Hazreti Hamza'nın cesareti, dürüstlüğü ve daima zayıftan yana olması gibi sebepler etkili olmuştur. Hamza-nâme 72 kitaptan oluşmaktadır. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Nadir Eserler Kütüphanesinde bulunan nüsha, nitelik ve nicelik bakımından farklı önemi haizdir. Destansı öğelerin kimi ciltlerde daha yoğunlukta olduğunu gördüğümüz bu muazzam eser, yazıldığı dönemden itibaren çok geniş bir coğrafyada farklı zümreler tarafından okunmuştur. Çok ilginç bir okuma tarzının varlığına şahit olduğumuz Hamza-nâme ciltlerinin hemen hemen 72'sinde de çok sayıda kayda geçirilmiş “okundu” bilgileri ile karşılaşılır. Bu kayıtlarda; eserin hangi cildi okunmuşsa, okumanın ardından, farklı kalemle eseri okuyanın adı, cildin okunduğu mekânın adresi, okuyanların ve hatta bazen dinleyenlerin kısa tanıtımı yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Hamza-nâme, 14. yüzyıl, Eski Anadolu Türkçesi, halk hikâyeleri, okunma kayıtları.

“SOCIETIES AND PLACES IN WHICH HAMZA-NÂME WAS READ”

ABSTRACT

Turkish Hamza-nâmes firstly have been documented in written format by Hamzavî (d. 815/1412-13). It is understood that long before being converted to written format Turkish Hamza-nâmes were beloved as part of storytelling tradition among Turkish people.

The reason why Hamza-nâme becomes so popular lies in the characteristics of Hz. Hamza such as his courage, honesty, and support for the weak and poor.

Hamza-nâme is a large-scale work of 72 volumes. The copy used in this study which is located in the General Library of Istanbul

*Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Prof. Dr. İstanbul Arel Üniversitesi, El-mek:

University Literature Faculty is quite different than other existing copies both qualitatively and quantitatively.

Hamza-nâme known for its epic and fantastic elements have been read by large and different communities over a widespread geography. In particular, among traditional Ottoman soldiers, called Yanicaris, it has been read through books or improvised by storytellers. It can also be seen that a record has been added in almost all of the volumes once a reading of the work was completed. In these records, after the reading, a separate writing set is used to note the name of the reader, the location of the reading room, and the description of the readers and – sometimes– the audience.

Key Words: Hamza-nâme, 14. century, Old Anatolian Turkish, folk stories, reading records.

I. HAMZA-NÂME HAKKINDA

Eski Anadolu Türkçesi'nin mensur örneklerinden olan Hamzanâme metinleri ilk defa Hamzavî tarafından yazıya geçirilmiştir. Hamzavî, Emir Süleyman'ın müsâhiplerinden Divan şairi Ahmedî'nin kardeşi olup on dördüncü yüzyılın ikinci yarısında yaşamıştır. Asıl adı bilinmemektedir. Halk tarafından sevilerek okunan ve büyük bir rağbet kazanan “Hamza-nâme” adlı eseri dolayısıyla Hamzavî mahlasını almış ve bu adla tanınmıştır.

Hız. Muhammed'in amcası ve süt kardeşi, ayrıca da ilk Müslümanlar'ın 39.su olarak bilinen Hız. Hamza'nın hayatı ve kahramanlıklarının anlatıldığı “Hamzanâme” adlı destanî hikayeler aslen Arap kaynaklıdır. Daha sonra Farslar aracılığıyla Türk Edebiyatı'na geçmiştir. Hız. Hamza'nın maceralarının anlatıldığı bu eser Araplar arasında Sîretü Hamza, Esmârü'l-Hamza; İranlılar'da Kıssa-i Emîr Hamza, Kitâb-ı Rûmûz-ı Hamza, Dâstân-ı Emîr Hamza; Türkler'de ise Hamzanâme olarak bilinmektedir.

Hamza-nâme'nin ilk yazıldığında kaç cilt olarak tertip edildiği bilinmemektedir. Günümüzde İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Nadir Eserler Kütüphanesi, Nd. 2496 numarada kayıtlı 72. Cilt Hamzaname bulunmaktadır.

Hamzavî'nin Hamza-nâmesi değişik mekanlarda kitaplardan okunmuş veya meddahlar tarafından anlatılmıştır. Eseri okuyanlar nerede, ne zaman ve kimlere okuduklarını metin dışındaki boşluklara kaydetmişlerdir.

Nitekim bu çalışmada İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Kütüphanesi Nadir Eserler bölümünde kayıtlı bulunan Hamza-nâme'nin birinci cildinin kıraat kayıtları belirlenerek eserin okunduğu çevreler ve zümreler incelenecektir.

II. HAMZA-NÂME BİRİNCİ CİLDİNİN ÖZETİ

Özet: İncelediğimiz Hamza-nâme'nin birinci cildinin konusunun kısaca özeti şöyledir:

72 cilde bir mukaddime şeklinde kaleme alınan birinci cildi, iki bölüm halinde kabul etmek uygundur. Birinci Bölüm: Hazreti Hamza'nın doğumuna kadar olan bölüm; İkinci Bölüm ise: Hazreti Hamza'nın doğumundan sonraki bölümdür. Hazreti Hamza'nın doğumuna kadar olan bölüm, Daniyal Peygamberin oğlu Camasb, onun oğlu Baht ve Baht'ın da oğlu Büzürcimihir ile Sasani imparatorları Alaaddin Keyhüsrev ve oğlu Nuşirrevan etrafında gelişen olayları anlatmaktadır. Daniyal peygamber vefat ettikten sonra hamile olan hanımı bir erkek çocuk doğurur. Adını Camasb koyarlar. Camasb büyüyüp delikanlı olur; ama ne bir sanat ne de bir ilim öğrenir. En sonunda oduncu olup geçimini bu yolla sağlamaya başlar. Günlerden bir gün dağdan odun

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/13 Fall 2013

getirirlerken Camasb bir bal kuyusu bulur. Arkadaşlarıyla birlikte o balı şehre götürüp satmaya başlar. Bal tükendiğinde arkadaşları Camasb'ı kuyu dibinde bırakıp kaçarlar. Camasb kuyu içinde üç gün çaresiz bekler, sonunda kuyu içinden bir yol bulur. Yolu takip ederek kurtulmayı ümit eder. Bu yol Camasb'ı yer altında yılanların yuvasına götürür. Yılanların yurdu çok güzel bir yerdir. Camasb yılanların yurduna vardığında bir taht görür ve üstüne çıkıp uyur. Uyandığında etrafını yılanların sardığını fark eder ve çok korkar. Fakat yılanların şahı, Camasb'a güvence verir, korkmamasını ve kendisine bir şey yapmayacaklarını söyler. Camasb, yılanların şahından kendisini yeryüzüne çıkarmasını ister, ama şah yılan Camasb'ın isteğini kabul etmez. Çünkü şu an insanların şahı bir hastalığa tutulmuş, hastalığının çaresi de yalnız benim etimin kaynatılıp suyunun içirilmesindedir der. Sonunda Camasb, onun yerini söylemeyeceğine yemin eder ve kendisini yeryüzüne çıkarmalarını sağlar. Aradan yedi yıl geçtikten sonra Camasb bir hamama girer. Yıkanırken vücudu alaca olur. Bunu gören Keyhüsrev'in adamları, durumu gelip anlatırlar ve Camasb'ı zorla getirip yılanların şahının yerini söylettirirler. Yılanların şahını Keyhüsrev'in veziri Şemhur elde eder ve boğazlayıp etini kaynatır. Yılan konuşmaları sırasında Camasb'a: “Ben kaynatıldığımda ilk köpüğü sen iç, ikincisini de o lain herife içir” demişti. Camasb da aynen öyle yapar. Şemhur köpüğü içince ölür, kendisi de hikmet sahibi biri olup Camasb hekim diye anılır. Keyhüsrev de o hastalıktan kurtulur. Aradan yıllar geçer. Camasb hekim ölür, geride oğlu Baht kalır. Ama Baht babası gibi âlim olamaz. O da gidip hamallık yapmaya başlar. Keyhüsrev de ölür, yerine oğlu Keykubad şah olur. Şemhur'un da geride bir oğlu kalır. Adı Şem'dur. Şem'un da Keykubad'ın veziri olur. Baht bir rüya görür. Rüyasında küplerce altın bulur, ama küpler kırılır. Tabir ettirdiğinde kendisine o altınları aynısıyla bulacaksın, amma kırk gün evden çıkma denilir. Lakin Baht otuz dokuzuncu gün çıkar ve gidip altınları bulup eve getirmeye çalışır. Yolda onu gören Şem'un Baht'ı öldürtür ve altınları alır. Baht'ın da geride bir oğlu kalır. Adı Büzürçmihr'dür. Büzürçmihr mektebe gider. Bu zamanlarda Keykubad Şah bir rüya görür, rüyasında korkup uyanır. Uyanırken tahtan düşüp başı yarıldığından rüyasını unuttur. Tüm vezirlerini ve âlimlerini çağırıp rüyasını bilmelerini ister, fakat hiç kimse bu rüyayı bilemez. Keykubad onlara kırk gün mühlet verip bilmelerini ister. Yoksa hepsini öldürteceğini bildirir. Onun vezirleri ve âlimleri dünyanın dört bir yanına dağılıp buna bir çare aramaya başlarlar. Ergays vezir de Merv şehrine gider. Orada Camasb hekimin torunu Büzürçmihr'i bulur. Büzürçmihr on yaşında bir çocuktur, ama çok iyi okuma yazma bilir. Büzürçmihr dedesi Camasb hekimin yardımıyla Keykubad'ın rüyasını bilir. Ergays vezir de Büzürçmihr'i Keykubad şaha getirir. Büzürçmihr rüyayı yorumlamadan önce şahtan Şem'un öldürülmesini ve kendisinin vezir olmasını ister. Şah da bunu kabul eder. Böylece Büzürçmihr Keykubad'ın veziri olur. Aradan uzun yıllar geçer. Keykubad şah ölür. Yerine oğlu Nuşirrevan şah olur. Büzürçmihr tüm ilim ve irfanıyla Nuşirrevan'a devlet yönetiminde yardımcı olur, amma Şem'un vezirin de geride bir oğlu vardır. Bazı beyler onun da vezir olmasını isterler. Zaten Nuşirrevan, kendisiyle beraber büyüyen Bahtek'i vezir yapmaya söz vermişti. Bahtek vezir olur, amma Nuşirrevan'a fitneler verip onu doğruluktan ayırmak çalışır. Büzürçmihr (parçada Hâce-i Dana diye geçiyor) ile şahın arasını bozmaya başlar. Şahı zulme ve haksızlığa sevk edip halktan vergi toplatır. Halk bu ağır vergiler karşısında ezilip perişan olurlar. Hâce-i Dana bu işe yer yer engel olsa da yıkmak yapmaktan daha cazip geldiğinden Bahtek daha başarılı olur. Amma sonunda Hâce-i Dana şaha hatasını bir yolla anlatıp şahı bu hatadan kurtarır. Bundan böyle şah adil olacağına söz verir ve Hâce-i Dana'nın sözünden ayrılmaz. Bundan böyle Nuşirrevan adil bir hükümdar olarak nam salar. Nuşirrevan bir gün rüyasında Mekke tarafından bir ayın doğup, büyüyüp kendi tahtı üzerinde karar kıldığını ve başka bir ayın dahi aynı yerden doğup etrafındaki binlerce yıldız ile gelip yine kendi tahtı üzerinde karar kıldığını görür. Rüya yorumlayan Hâce-i Dana Mekke tarafından önce zalim bir adamın çıkıp Nuşirrevan'ın tahtını alacağını daha sonra ise Hz. İbrahim (as) neslinden birinin çıkıp gelip o zalimi öldürüp tahtını kendisine geri vereceğini söyler. Bunun üzerine şah kendisine yardım edecek o sahip kıranı bilmek ister. Hâce-i Dana da onun daha dünyaya gelmediğini ancak gelmek üzere olduğunu söyleyip şahtan izin alıp Mekke'ye o şahsın doğumunu karşılamaya gider. O sıralarda Mekke'nin efendisi Abdülmuttalib'dir. Hâce-i

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/13 Fall 2013

Dana'yı Abdülmuttalib karşılayıp evine götürüp ziyafetler verir. Bu sırada bir kişi gelip Abdülmuttalib'in kulağına bir şey söyler. Bunun üzerine Abdülmuttalib sevinip hatununun yanına gider. Döndüğünde Hace-i Dana ne olduğunu sorar. Abdülmuttalib bir erkek evladının doğduğunu bildirir. Hace-i Dana sevinip Abdülmuttalib'i tebrik eder. Kendisinin Mekke'ye bu çocuk için geldiğini, şahın bunu rüyasında gördüğünü anlatıp çocuğun talihini tutar. Çocuğun sahipkiran olacağını, çok cenk sanatın öğreneceğini, Hz. peygambere ümmet olacağını ve onun yanında şehit olacağını söyler. Hace-i Dana çocuğun adını Hamza koyup, bin altın bahşış ve yüz altın ulufe tayin eder. Ayrıca Hace-i Dana bu gün doğan erkek çocukların hepsine bahşış ve ulufe verileceğini şehir halkına ilan ettirir. Hamza'yla beraber doğan on oğlana dahi ulufe tayin eyledi. Haberi alan Ümmiye de hamile hatununun doğurup doğurmadığına bakmak için evine koşar. Eve geldiğinde hanımının doğurmadığını görüp bre hatun haberi duymadın mı, niçin doğurmadın der. Hatunu da daha dört ayı var, böyle doğum olur mu der. Ümmiye hatununu döğer. Bu esnada kadının beli boşanıp çocuğu doğurur. Ümmiye baktı ki çocuk erkek alıp Hace-i Dana'ya getirir. Hace-i Dana da adını Ömer koyup talihin tutup günde on ulufe ve yüz altın bahşış verir. Ömer'in de Hamza'ya ayyar olacağını, uzun yaşayacağını, Hamza gibi Hz. peygambere ümmet olacağını söyler. Cinler şahının da bir oğlu olmuştur. Hamza dört günlükken oğluyla Hamza'yı yer değiştirirler. Hamza'yı cinler bir müddet besler. Sonra tekrar getirip evlatlarını alırlar. Hamza altı yaşına geldiğinde onu mektebe verirler. Ümmiye de Ömer'i verir. Ömer okula gelir, ama okumak istemez. Onun için okulda yaramazlıklar yapar. Sonunda okuldan kovulur. Ömer bir gün Hamza'ya fitne verip kendisinin şahın oğlu olduğunu, diğer çocuklardan daha aşağı sandalyede oturmamasını söyler. Hamza'da bir sonraki gün gelip en yukarı iskemleye oturur. Bunu gören Ebu Cehil'in oğlu Hamza'yı oradan kaldırmak ister. Hamza da ona bir yumruk vurup öldürür. Oradan kaçıp dağda saklarlar. Ebu cehil davacı olur, ama şah Nuşirrevan Hamza'yı affeder. Bundan böyle Hamza ata biner hale gelir. Babası ona harp sanatı dersi verir. Hamza on yaşına geldiğinde iyi bir yiğit olur. Hızır aleyhisselam da Hamza'ya harp sanatı öğretir. Hamza'ya sahipkiranlık verilir. Ömer'e de ayyarlık verilir. Bu ikisi zalimlere karşı masumların yanında yer alırlar.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/13 Fall 2013

III. HAMZA-NÂME’NİN BİRİNCİ CİLDİNİN OKUNDUĞU ÇEVRELER VE ZÜMRELER

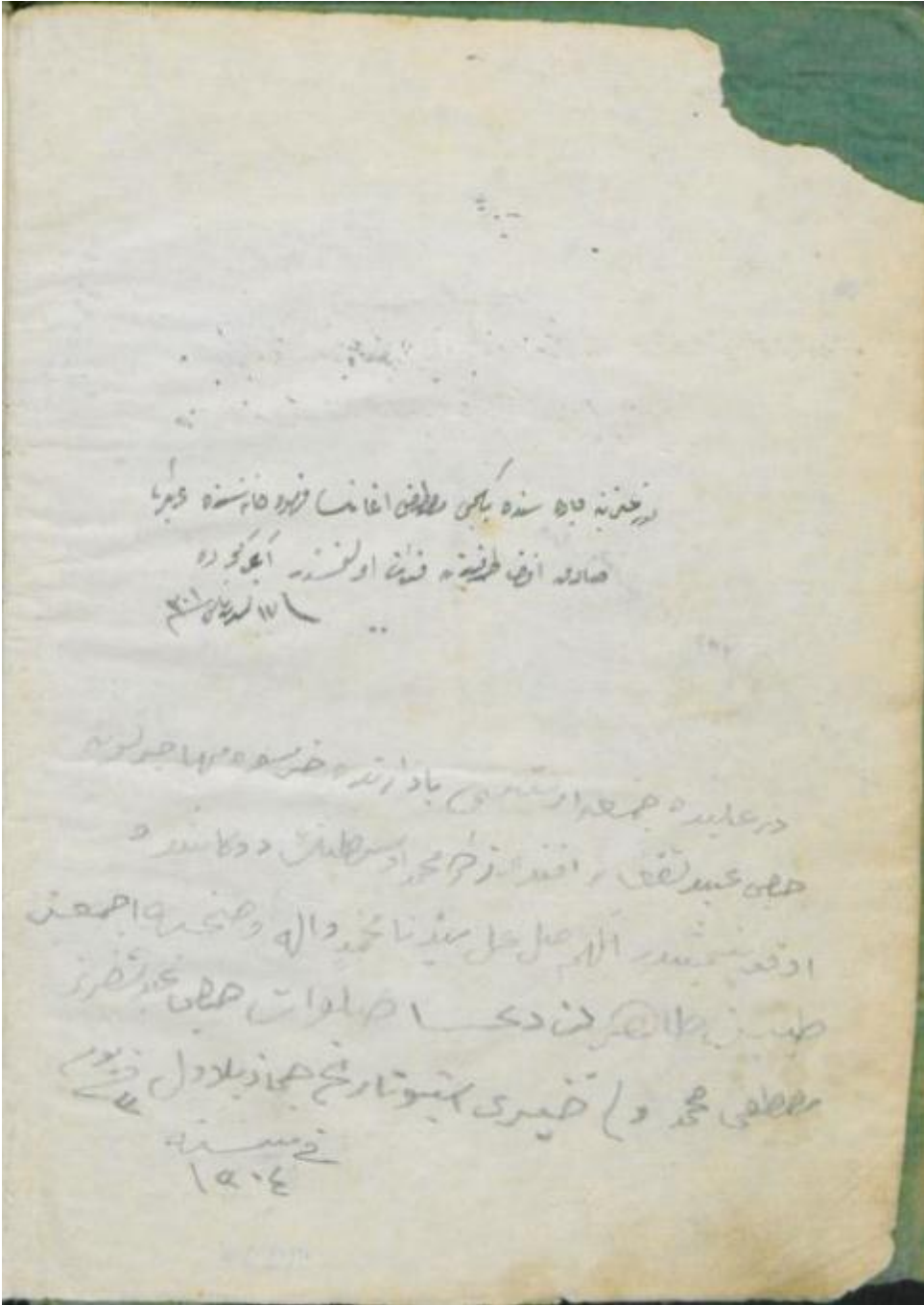
- A) KAHVEHANELER
- B) DEVLET DAİRELERİ
- C) EĞİTİM KURUMLARI
- D) YENİÇERİ OCAĞI VE ASKERİYE
- E) MAHALLELER
- F) EV VE KONAKLAR
- G) HASTANELER
- H) İŞ YERLERİ VE ESNAF
- İ) MEKÂNI BELİRTİLMEYENLER

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/ 13 Fall 2013

A) KAHVEHANELER

Hamza-nâme, c.I, yaprak: Baş zahriye 2

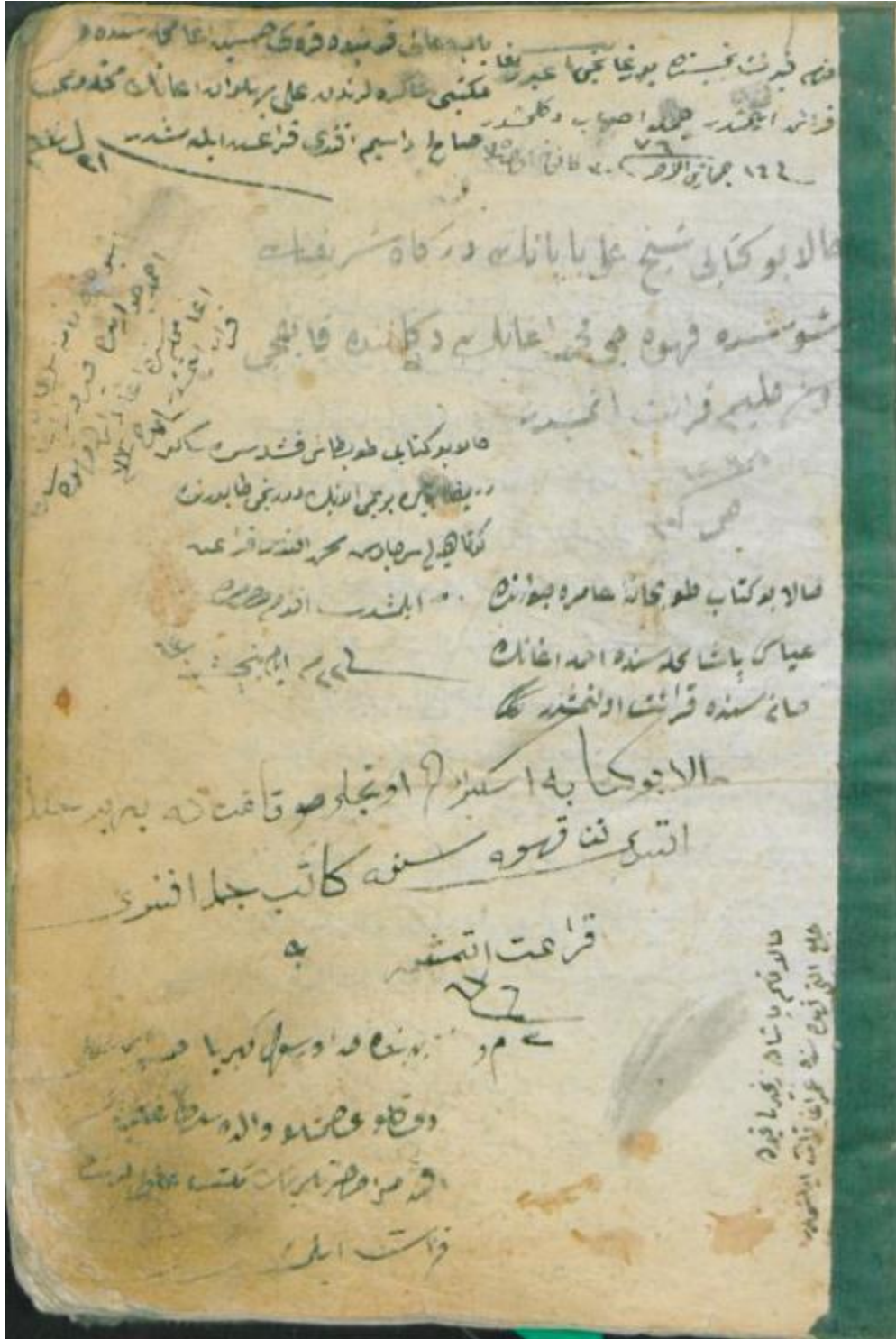
* Nûruosmâniye Caddesinde **Bekçi Mustafa Ağa'nın kahvehanesinde** Arapkirli Sadık Efendi tarafından kiraat olunmuştur. İki gecede.

Sene: 17 Mayıs 301 / Teşrîn-i-sânî 1301

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
 Volume 8/13 Fall 2013

Hamza-nâme, c.I, yaprak: Baş zahriye 4

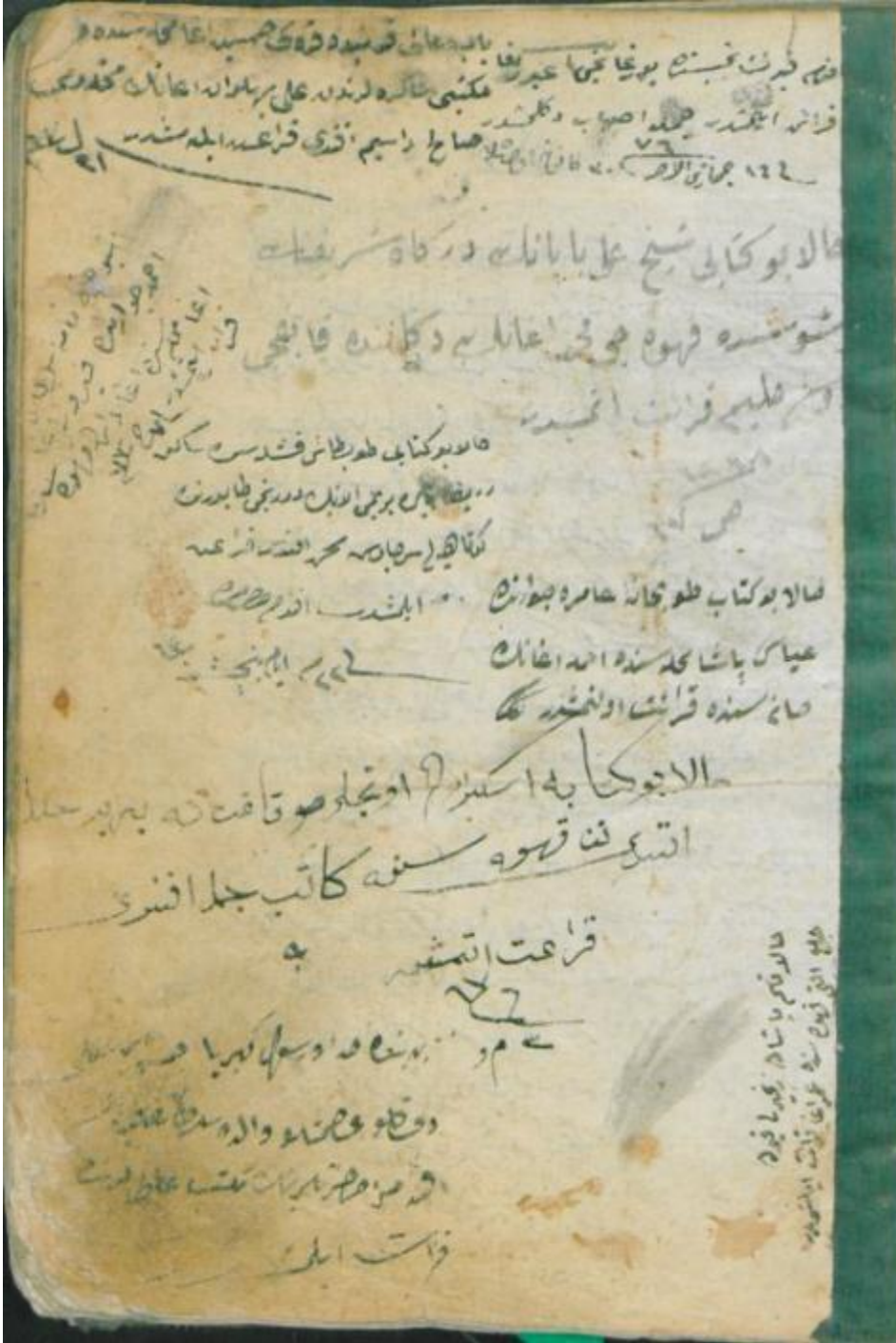
* Hâlen Kasımpaşa'da Zincirlikuyu Cami'altı kahvesinde Ömer Ağa kıraat eylemiştir.

3 Muharrem 1267

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/ 13 Fall 2013

Hamza-nâme, c.I, yaprak: Baş zahriye 4

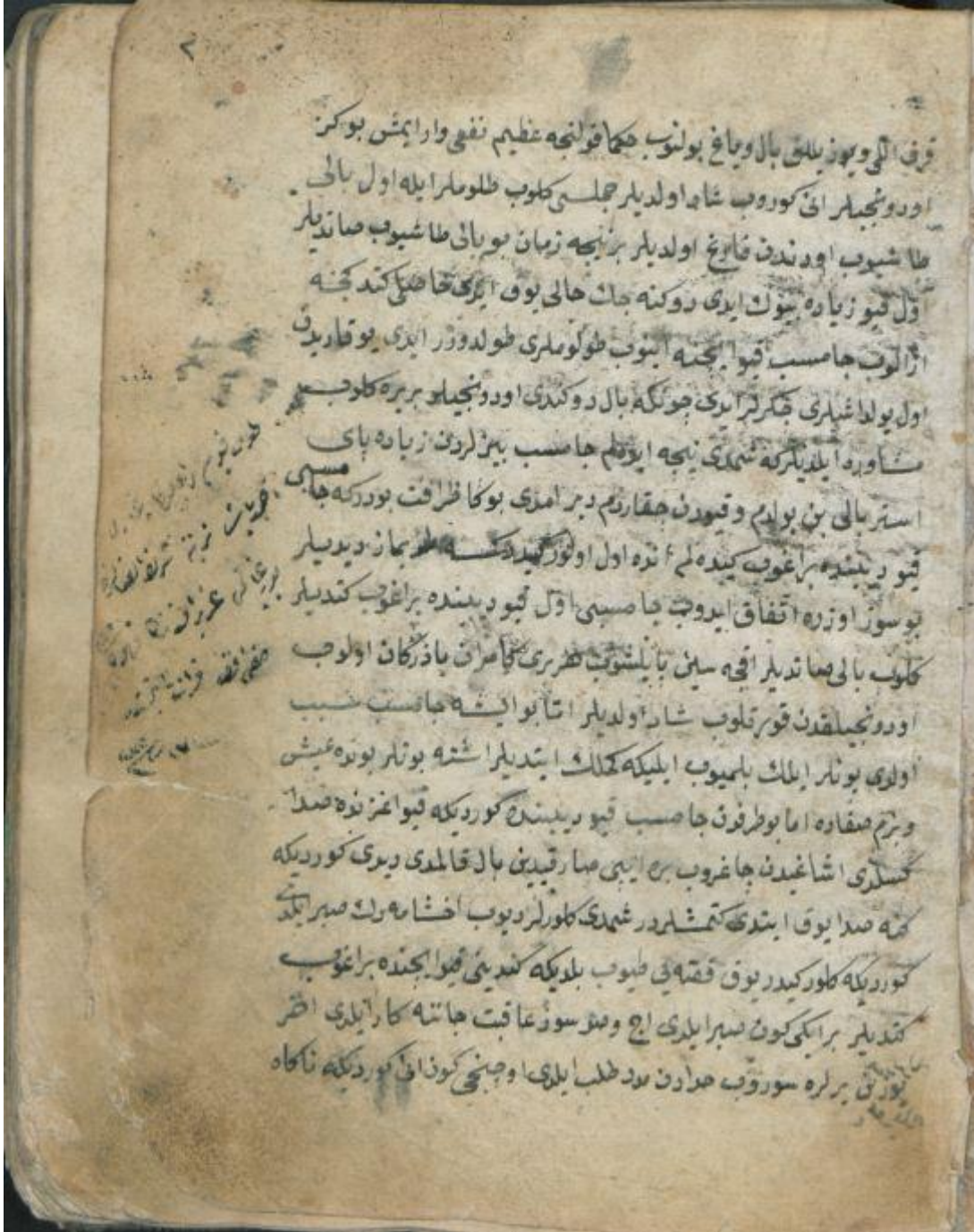
* Hâlen bu kitabı Üsküdar'da Uncular Sokağında **Berber Halil Efendi'nin kahvesinde** Kâtip Cemil Efendi kıraat etmiştir.

3 Muharrem 1267

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/13 Fall 2013

Hamza-nâme, c.I, yaprak: 2a

* Topkapısı Râgıb Ahmet Paşa Türbe-i Şerîf ittisâlinde **Yorgancı Aziz Efendi'nin kahvesinde** Hakkı Efendi kıraat etmiştir.

17 Rebû'l-âhir 1270

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/ 13 Fall 2013

Hamza-nâme, c.I, yaprak: 15a

* Bu kitabı Hasköy'de Piripaşa'da **Emrah Ağa'nın kahvesinde** Turşucu Tahsin'in Müezzini Hafız Arif Efendi kıraat eyledi, yârân safâlar eylediler.

..... 1269

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/13 Fall 2013

Hamza-nâme, c.I, yaprak: 33a

* Hırka-i Şerîf civarında Eski Ali Paşa'da Koyun Dede karşısında Cumaertesi Pazarında **Ali Yusuf Ağa'nın kahvesinde** Faik Efendi kıraat eyleyecekti.

2 Kânûn-i sâni 1302

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/ 13 Fall 2013

Hamza-nâme, c.I, yaprak: 41b

* Üsküdar'da Şeyh Cami-i Şerîf civarında sakin Aziz Efendi'nin kahvesinde kıraat olunmuştur.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/ 13 Fall 2013

Hamza-nâme, c.I, yaprak: 53a

* Kasımpaşa'da Küçükpiyale Mahallesinde **Kahveci Ali Kaptan**'ın kahvesinde İskender İsmail Efendi kıraat eylemiştir.

8 Teşrîn-i sâni 1302

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/13 Fall 2013

Hamza-nâme, c.I, yaprak: 83b

* Bahçelerde gül gerek /O güllere bülbül gerek/ Hamza gibi pehlivana/ Bencileyin kul gerek. Hamza-i Bâ-safa'nın Birinci Cildi Kasımpaşa'da **Zindanarkası kahvesinde** ahbab marifetiyle kıraat olunmuştur.

13 Rebü'l-âhir 1278

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/ 13 Fall 2013

B) DEVLET DAİRELERİ

Hamza-nâme, c.I, yaprak: Baş zahriye 1

* İşbu kitabı Çekimhânedeki Ser-mezârî Murat Efendi kıraat eylemiştir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/13 Fall 2013

doi

Hamza-nâme, c.I, yaprak: 12a

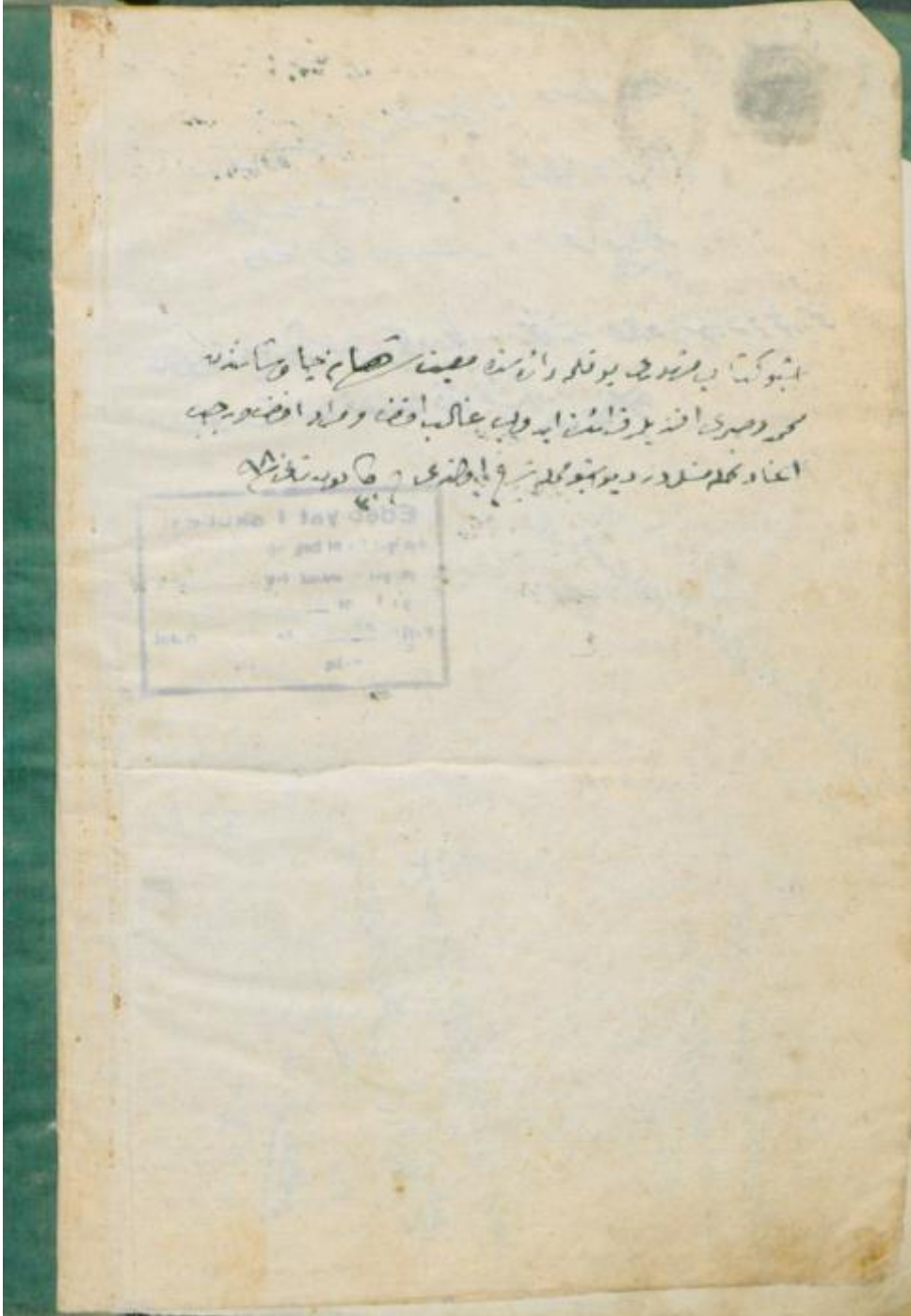
* Bebek'te Kara Odasında Çavuş ber-câdan Kadri Efendi kıraat etmiştir.

21 Şevval 1264

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/ 13 Fall 2013

Hamza-nâme, c.I, yaprak: Baş zahriye 4

* İşbu kitâb-ı meşhûru **Yoklama Dairesinde** Maiyet-i Şâhâne Çavuşânından Mehmet ve Sabri Efendiler kıraat edip Galip Efendi ve Murat Efendi ve Recep Ağa dinlemişlerdir diyü işbu mahalle şerh olundu.

30 Kânûn-i sâni 1298

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/13 Fall 2013

Hamza-nâme, c.I, yaprak: 22b

* Hassa İkinci Alayın Birinci Taburunun Üçüncü Bölük Çavuşu İsmail Efendi **Bâb-ı Âli'de** Hariciye Nezaret-i Celîlesi odacılarından Salih Efendi ve Ahmet Efendi ve İsmail Efendi fi'l-cümlesi beraber kıraat olunmuştur ve ahbab safâ-yâb olmuştur.

7 Kânûn-ı evvel 1299

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/ 13 Fall 2013

Hamza-nâme, c.I, yaprak: 32a

* **Mesârifât-ı Umumiyye Muhasebesi Ketebesinden** Şevki Efendi bu kitabı bir gecede kıraat etmiştir. Biraderi sekizinci sınıf şâkirdânından Hafız Efendi ile.

4 Zilkade 1289

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/13 Fall 2013

Hamza-nâme, c.I, yaprak: 42b

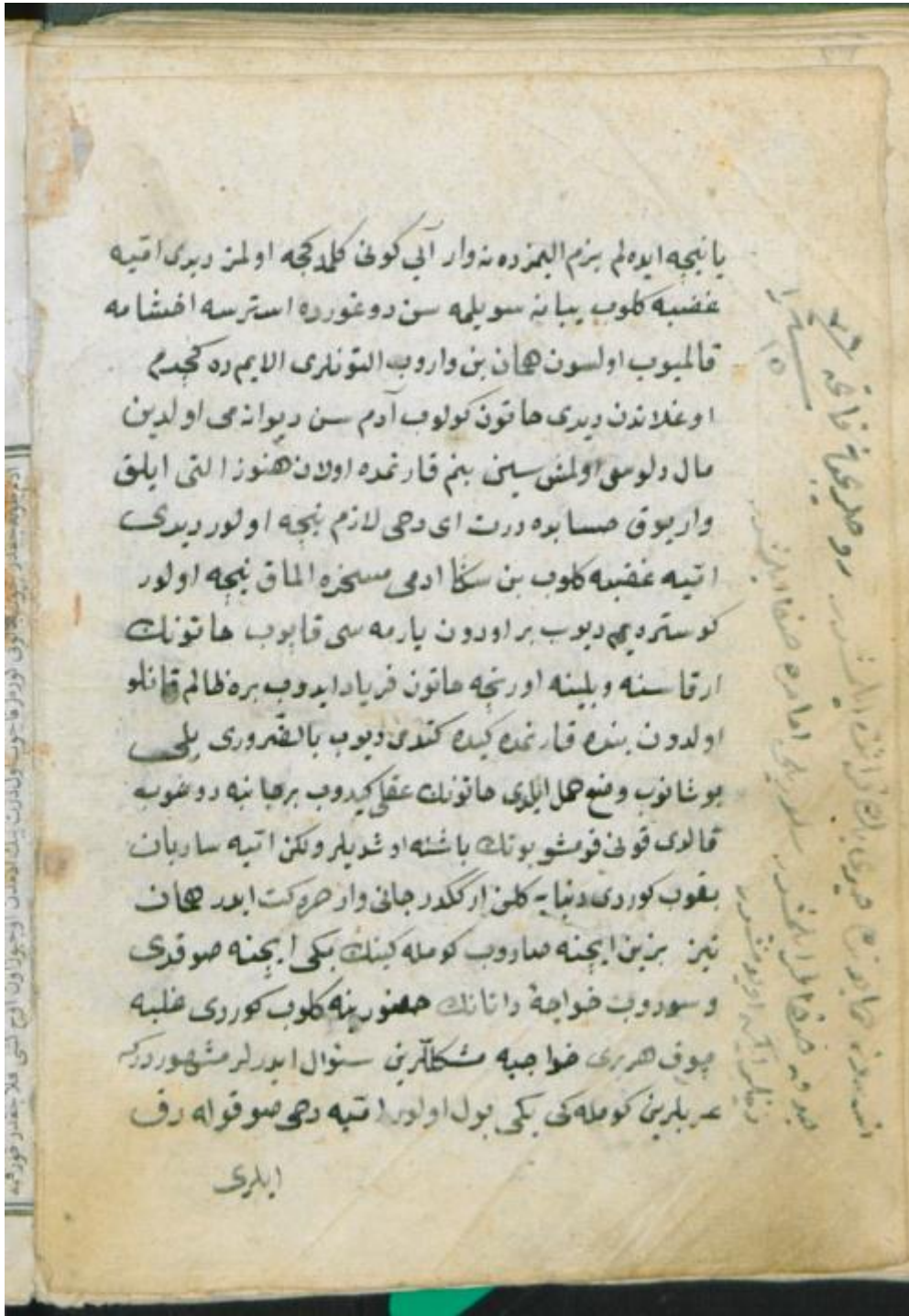
* Maliye Hazine-i Celilesi Ma'âşât Daire Müdüri kahveci İbrahim Efendi kıraat etmiştir, ahbabı dahi safa eylemişlerdir.

21 Kânûn-ı evvel 1308

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/ 13 Fall 2013

Hamza-nâme, c.I, yaprak: 53b

* **Enderûn-ı Hümâyûn'da Sabri Bey** kıraat eylemiştir. Çok Safalar eylemiştir Silivrili İmam da safa eylemiştir. Ruhları için Fatiha.

15 Rebîü'l-âhir 1271

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/13 Fall 2013

Hamza-nâme, c.I, yaprak: 55a

* Bu kitap Maliye Hazine-i Celilesinde Vâridât-ı Umumiyye Muhasebesinde Âşâr Odacısı Mehmet Efendi kıraat eylemiştir.

19 Zilhicce 1289

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/ 13 Fall 2013

Hamza-nâme, c.I, yaprak: 56a

* Hâlen bu kitabı **Tophane-i Âmire mensubu İkinci Sanayi Alayının İdadiye Bölüğünde** Hasköylü Ali Efendi kıraat etmiştir. Ve Rıfat Efendi ve Mahir Efendi ve Abdullah Efendi ve Ömer Efendi ve Rıza Efendi ve Mahir Efendi ve İzzet Efendi ve Ali Efendi ve Osman Ağa da dinlemişlerdir.

29 Zilhicce 1287

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/13 Fall 2013

Hamza-nâme, c.I, yaprak: 62a

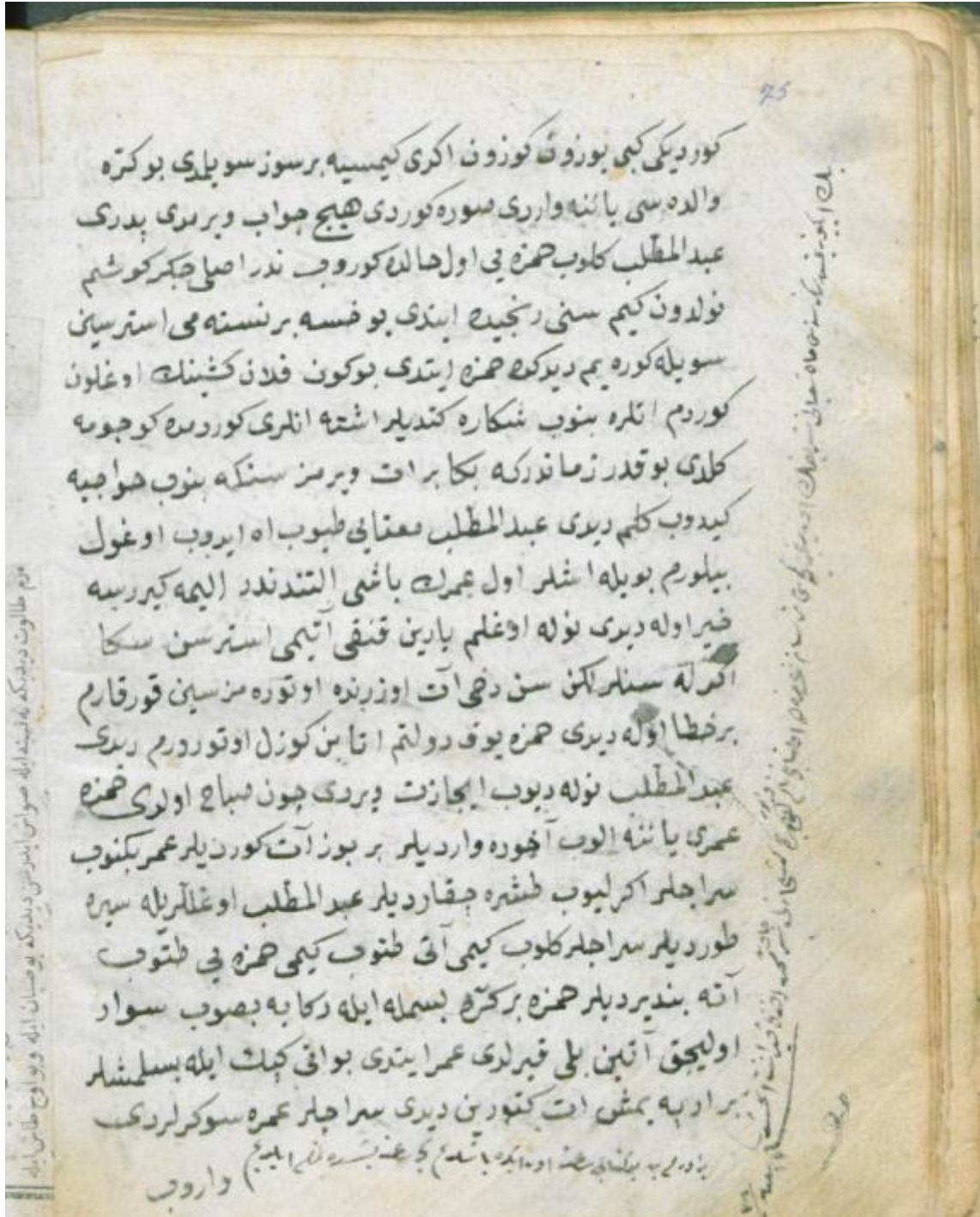
* Enderun-ı Hümâyûn feyzi meşhûn Cenâb-ı şâhâne hademelerinden **Hazine Koğuşunda Ali Bey** kıraat etmiştir. Ve Mazhar Bey ve Şükrü Efendi, Vecdi Bey ve Cemal Efendi dinlemiştir.

17 Cemâziye'l-evvel 1281

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/ 13 Fall 2013

Hamza-nâme, c.I, yaprak: 75a

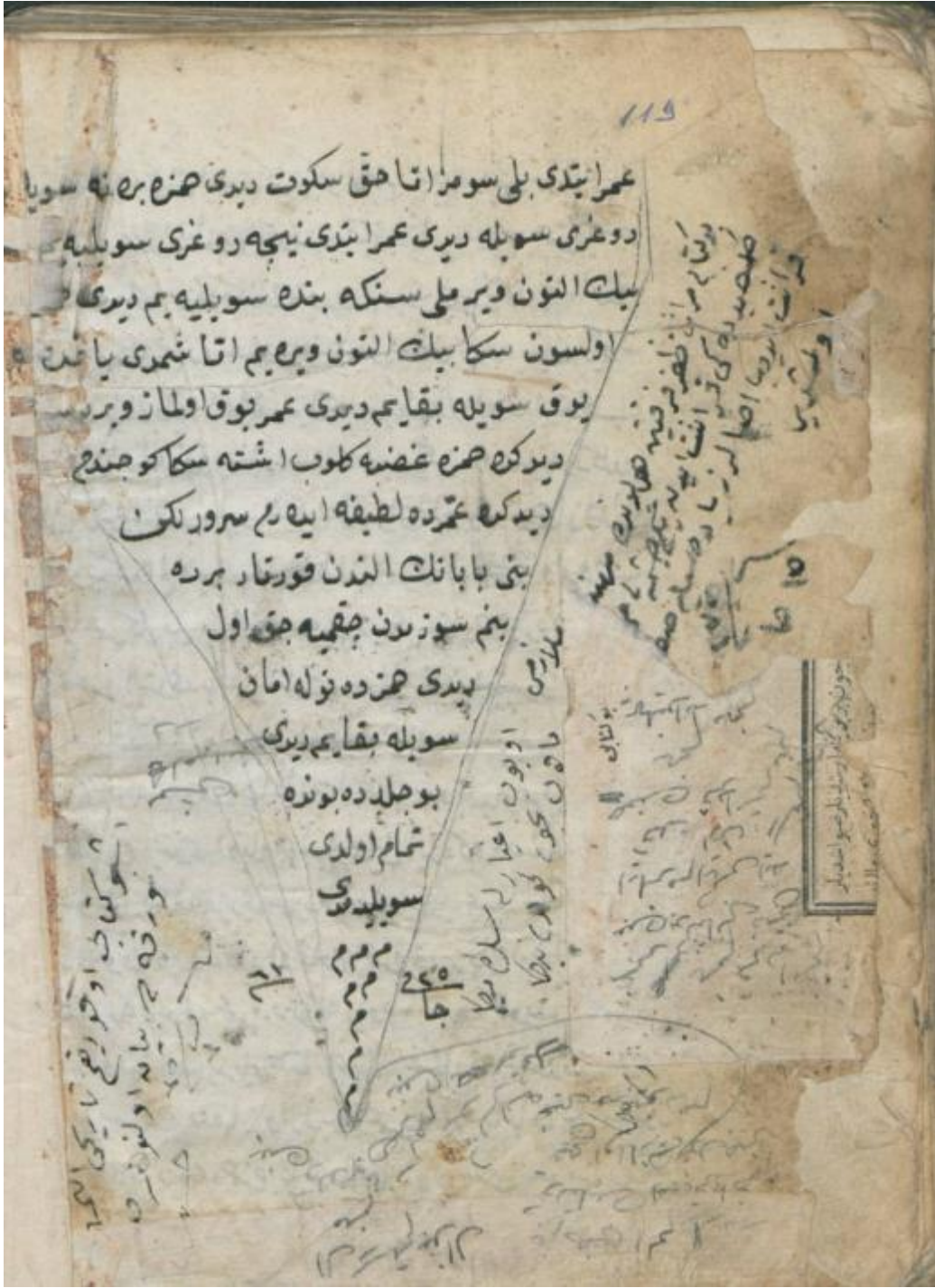
* Bin iki yüz yetmiş sekiz senesi mâh-ı Şaban-ı Şerîfin on yedinci gecesi **Tersane-i Amire'de Bostancı Nâm Vapur-ı Hümayunda** Gümüşhaneli Ser-çavuş Mehmet Efendi kıraat etmiştir.

17 Şaban 1278

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/13 Fall 2013

Hamza-nâme, c.I, yaprak: 88b

* Bu kitabı **Mir'at-i Zafer Fırkateyn-i Hümâyunda** Mühendis Mülazımı külhanında kıraat eden Yeni Çeşmeli Muhsin kıraat edip ahibbalar ziyadesiyle safâ-yâb olmuştur.

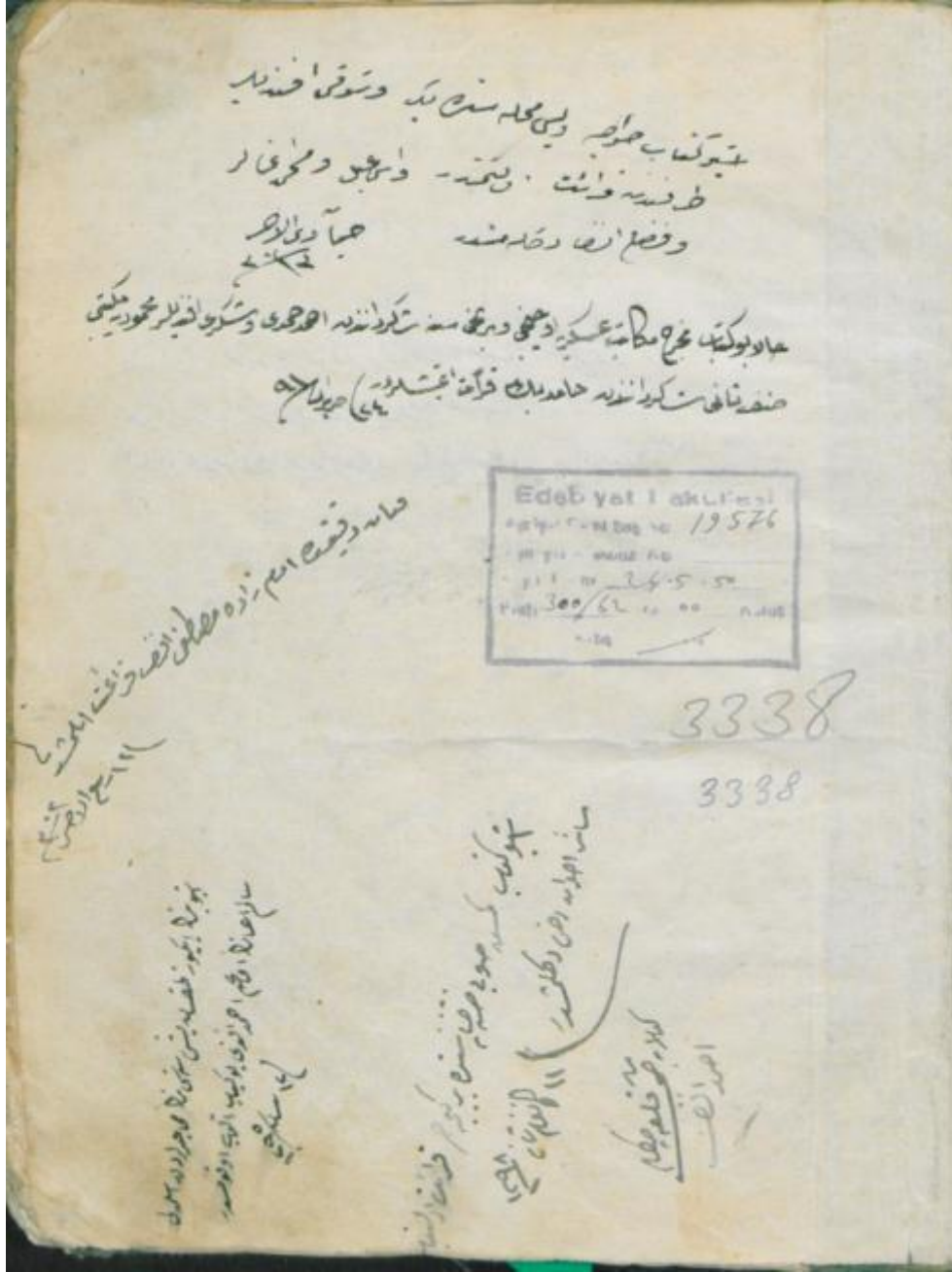
15 Cemâziyelâhir 1272

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/ 13 Fall 2013

C) EĞİTİM KURUMLARI

Hamza-nâme, c.I, yaprak: Baş zahriye 3

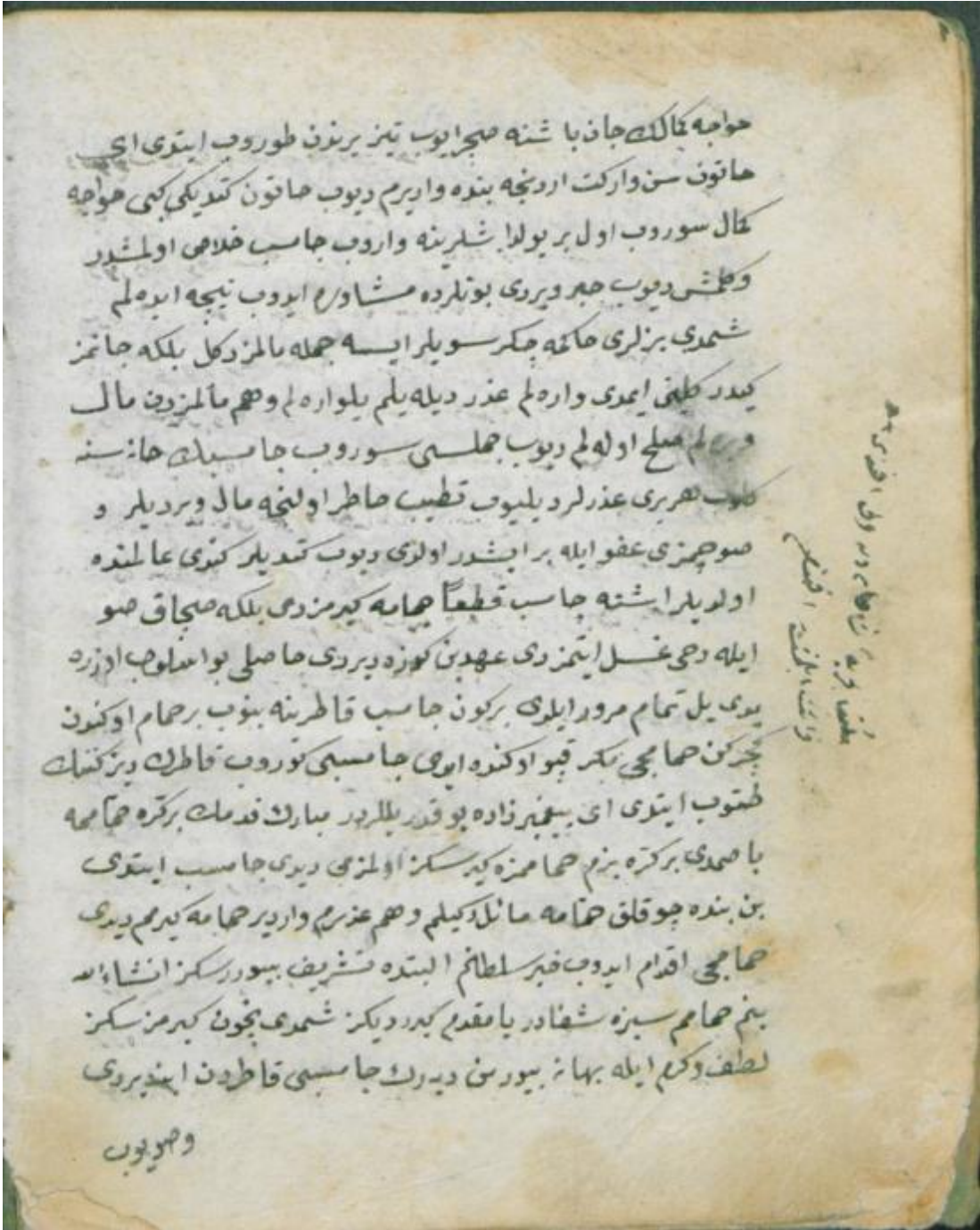
* Hâlen bu kitap, **Mahrec-i Mekâtib-i Askeriye** üçüncü ve birinci sene şakirdânından Ahmet Hamdi ve Şükrü Efendiler **Mahmudiye Mektebi** sınıf-1 sanî şakirdânından Hamit Bey kıraat etmişlerdir.

24 Haziran 1291

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
 Volume 8/13 Fall 2013

Hamza-nâme, c.I, yaprak: 4b

* Mekteb-i Bahriye-i Şâhâne'den Veli Efendi kiraat eylemiştir, efendim.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/ 13 Fall 2013

Hamza-nâme, c.I, yaprak: 69b

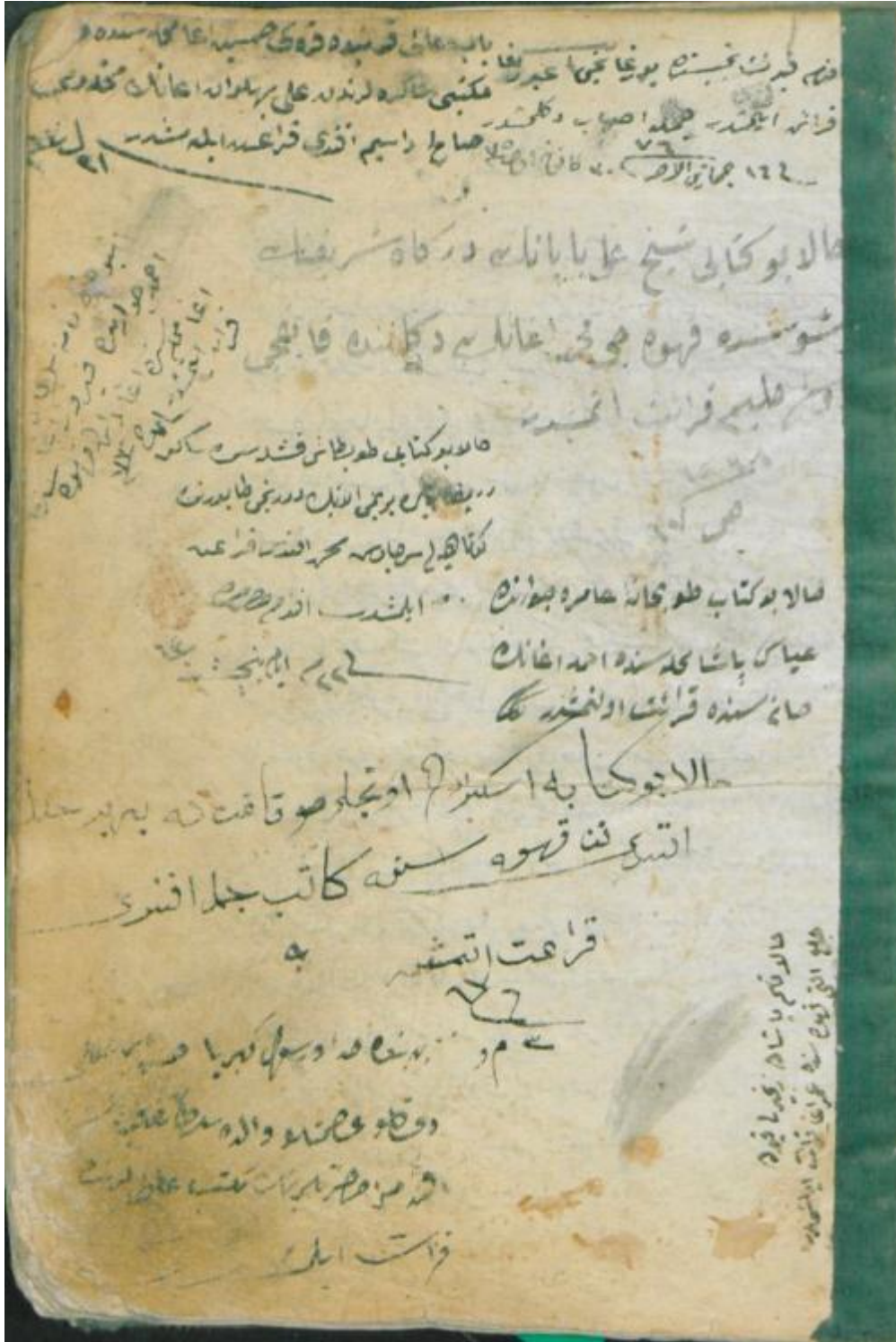
* İşbu kitabı **Mekteb-i Tıbbiye-i Hazret-i Şahane**'de ikinci sınıf şakirdanından Üsküdarlı Nuri Osman Efendi bir gecede kıraat etmiştir. Ve dinleyenler Cemal Abdullah Efendi, Yakup Efendi...

21 Ağustos 1289

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/13 Fall 2013

Hamza-nâme, c.I, yaprak: Baş zahriye 4

* Mektebi şakirtlerinden Ali Pehlivan Ağa'nın mahtumu Salih Rasim Efendi kıraat eylemiştir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/ 13 Fall 2013

D) YENİÇERİ OCAĞI VE ASKERİYE

Hamza-nâme, c.I, yaprak: 8b

*Der Şehr-i Rûmî Şubat 86 tarihiyle: **Birinci İstihkam Birinci Taburun Birinci Bölükte** bir şeb mütalaa ettiklerinden nâşi işbu derkenara şerh verildi. Allah nice mübarek senelerine kavuştursun efendim.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/13 Fall 2013

Hamza-nâme, c.I, yaprak: 11b

* **Hassa-i Şâhâne-i Piyađe Dördüncü Alayda Üçüncü Taburun Altıncı Bölüğünde Çavuş Abdülkadir Efendi.**

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
 Volume 8/ 13 Fall 2013

Hamza-nâme, c.I, yaprak: 13a

* Dersaâdet Ordu-yı Hümayun-ı Piyade Altıncı Nizamiye Alayının Birinci Taburunun İkinci Bölüğün Başçavuşu Râşid ve Ayaşlı Yusuf Çavuş ile Bölük Emini Ahmet Efendi vesair refiklerimiz 26 Zilhicce 1276 tarihiyle Yenibağçe Karakol hanesinde kıraat olunup bu zat-ı şerifler Hakkın inayetiyle nur içinde daim olalar, âmin.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/13 Fall 2013

Hamza-nâme, c.I, yaprak: 37a

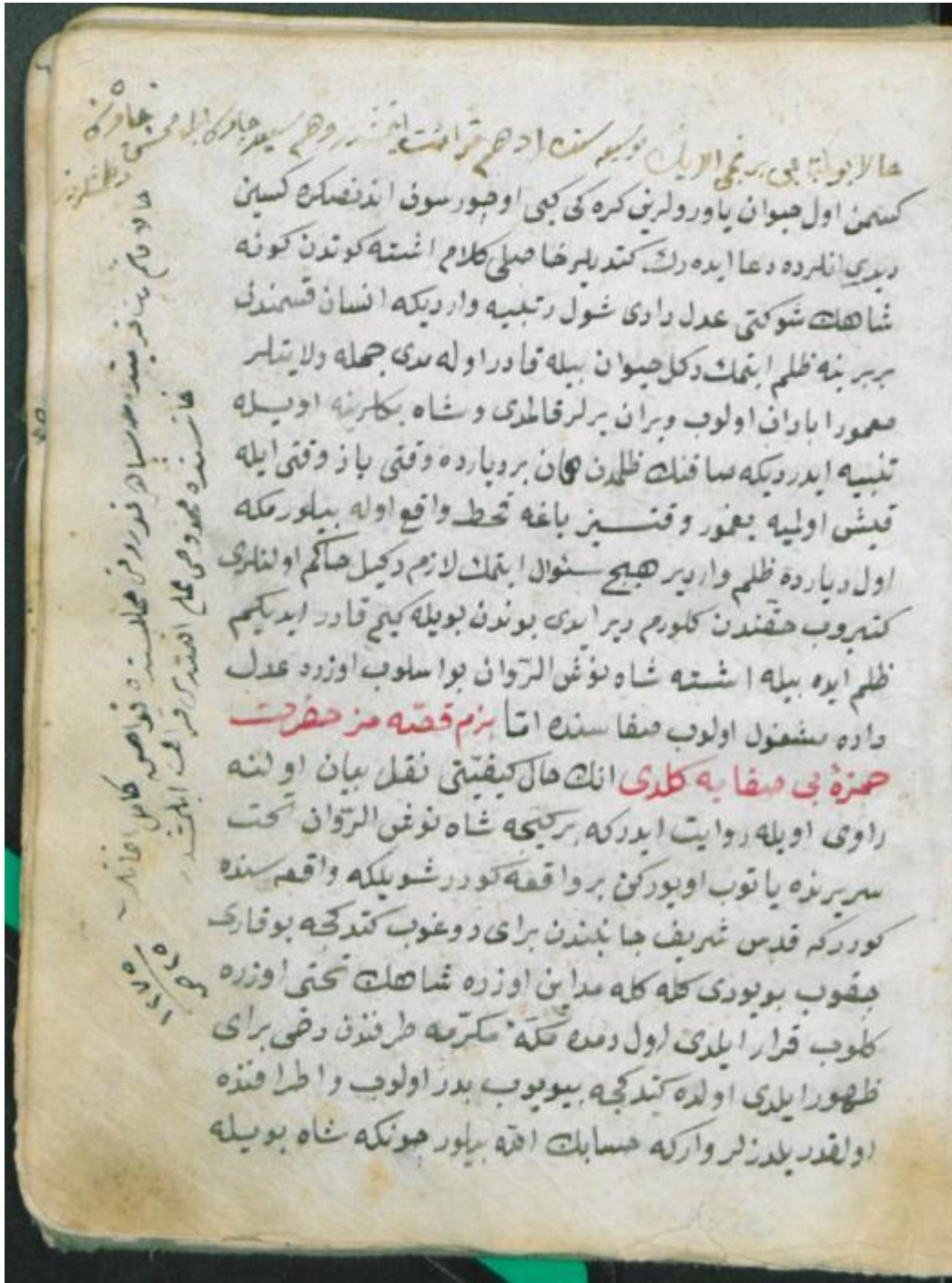
* **Tophane-i Amire İkinci Sanayi Alayının Birinci İdadiye Bölüğünde** Bölük Emini Osman ve Birinci Raif Çavuş, İkinci Said Çavuş, Dördüncü Muhsin Çavuş, Beşinci Süleyman Çavuş ve Birinci Nizamettin İkinci Bölükte Ali ... Efendiler fi'l- cümlesi kıraat etmişler.

19 Teşrîn 'i-evvel 1287

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/ 13 Fall 2013

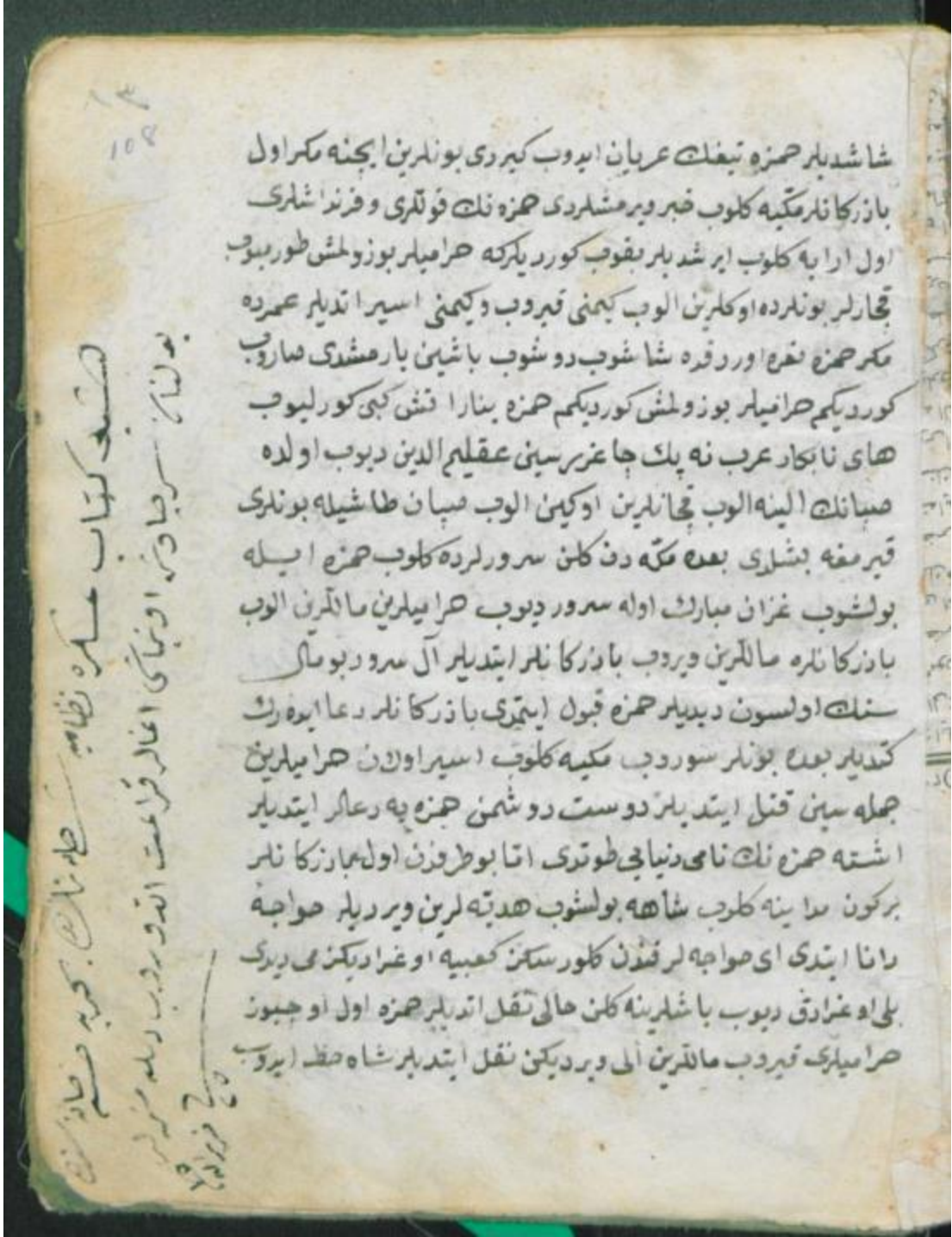
Hamza-nâme, c.I, yaprak: 50a

* Hâlen bu kitabı **Birinci Alayın Muzıkasında** Ethem kıraat etmiştir. Ve hem Said Çavuş ile Muhsin Çavuş dinlemişlerdir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/13 Fall 2013

Hamza-nâme, c.I, yaprak: 83a

* İşbu kitab **Asakir-i Nizamiye-i Şahnenin Bahriye Hastahanesinde** bulunan ser-çavuş onbaşı ağalar kıraat ettirip dinlemişler.

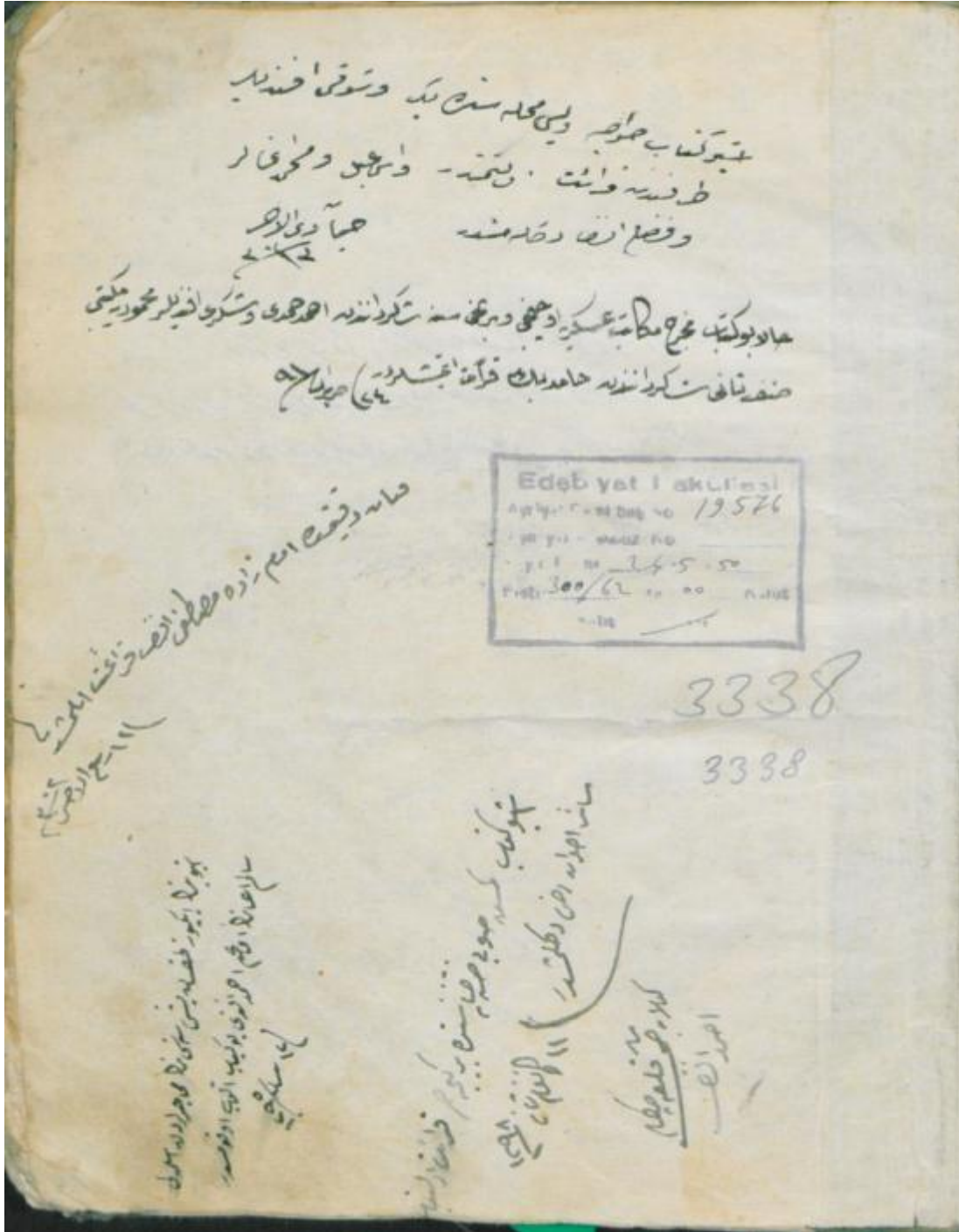
25 Haziran 1275

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/ 13 Fall 2013

E) MAHALLELER

Hamza-nâme, c.I, yaprak: Baş zahriye 3

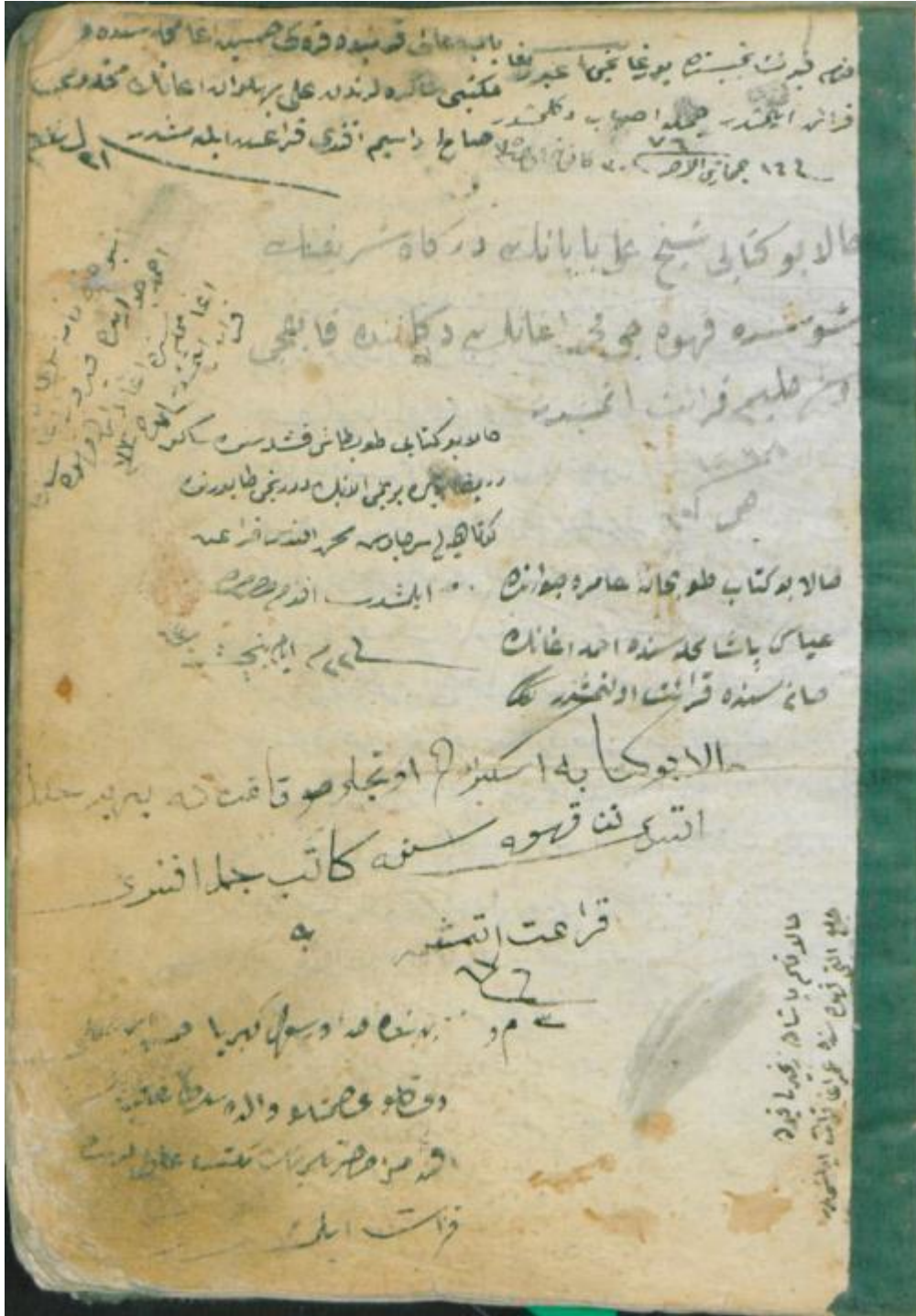
* Esîr-i kitap **Hocaveysi Mahallesi**nde ... Bey ve Şevki Efendiler tarafından kıraat olunmuştur. Ve İsmail ve Mehmet Ağalar ve Fazlı Efendi dinlemiştir.

13 Cemâziye'l-âhir 1302

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/13 Fall 2013

Hamza-nâme, c.I, yaprak: Baş zahriye 4

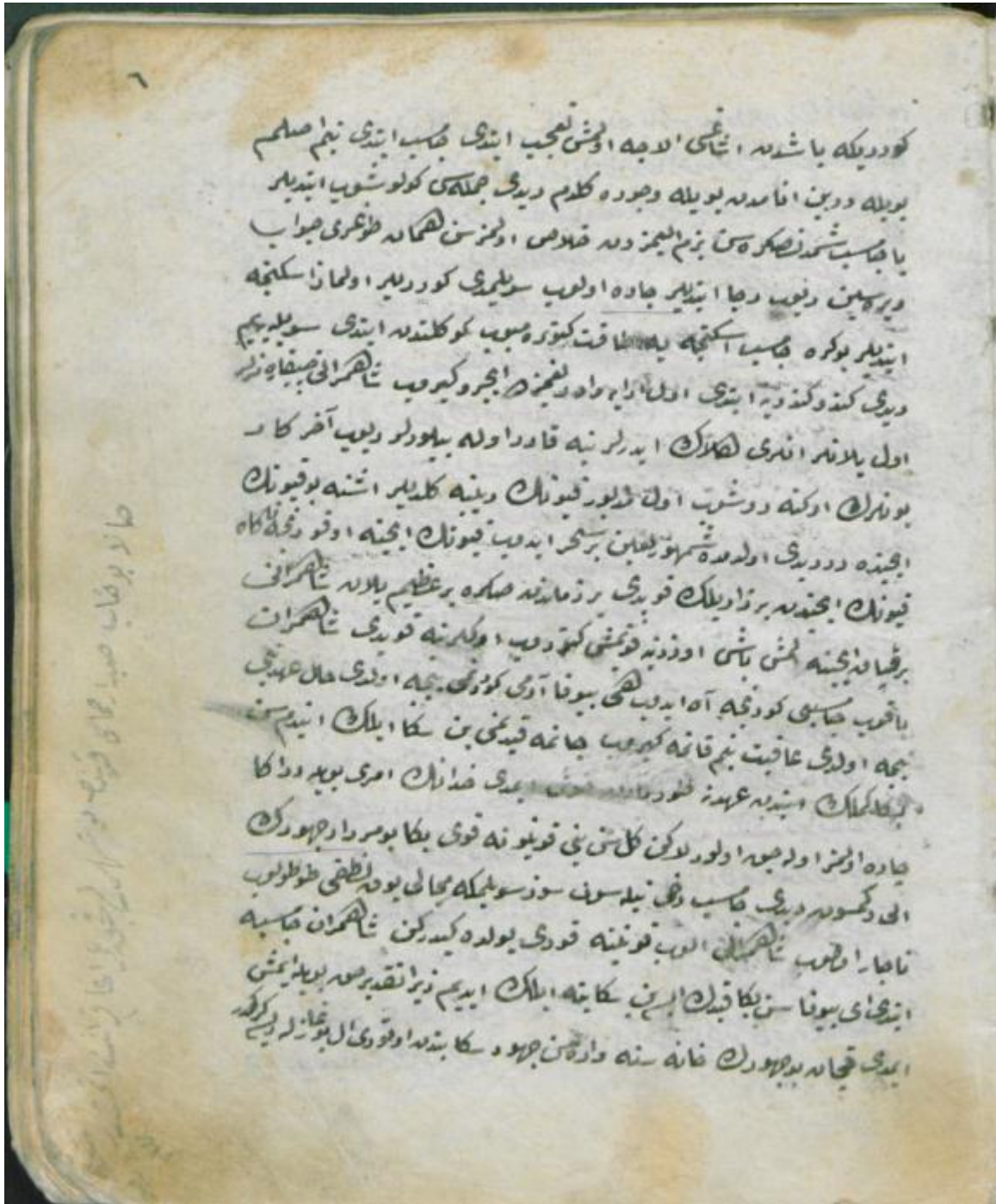
* Bâb-1 âli kurbunda **Karaki Hüseyin Ağa Mahallesi**nde Valide Mektebi şakirtlerinden Ali Pehlivan Ağa'nın mahdumu Salih Rasim Efendi kıraat eylemiştir.

21 Şevval 1267

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/ 13 Fall 2013

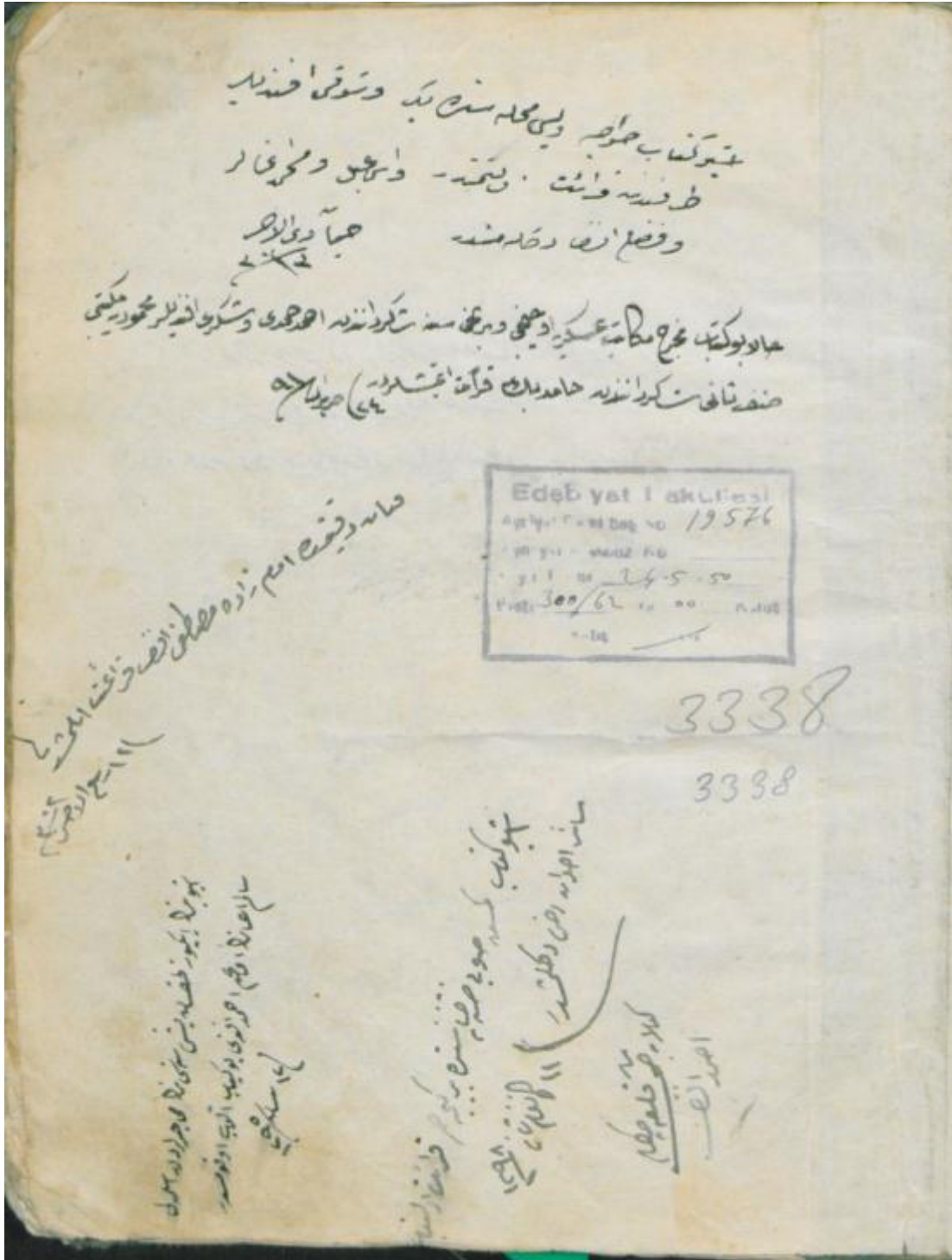
Hamza-nâme, c.I, yaprak: 6a

* Hâlen bu kitap Haydar Hamamı kurbunda Nevşehirli Kaçak Ömer Ağa kıraat etmiştir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/13 Fall 2013

Hamza-nâme, c.I, yaprak: Baş zahriye 3

* Kapan-ı Dakik'te İmamzade Mustafa Efendi kıraat eylemiştir.

11 Rebiü'l-ahir 1302

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/ 13 Fall 2013

Hamza-nâme, c.I, yaprak: 78a

* Şehzade'de Doğançılar'da Hacı Mehmet Efendi mahdumu Murat Efendi ve Cavit Efendi kıraat etmiştir.

28 Rebiü'l-âhir 1300

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/13 Fall 2013

Hamza-nâme, c.I, yaprak: 20a

* Cenab-ı Hazret-i Hamza-Radıyallahü anh- Efendimiz Hazretlerinin sahih ü nâ-sahih olan hikayâtlarını **Eyyüb-i Ensarî**'de Mirliya İzzetlü Hüseyin pederi Paşa-zade Nezaketlü Nazım Bey kıraat eylemiştir ve Tarık-i Bektaşî'den Cemal Paşa dahi dinlemiştir. Her kim sabır ve dua ile feramuş eyler ise Mevladan güzün ola amin. 26.....1277

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/ 13 Fall 2013

F) EV VE KONAKLAR

Hamza-nâme, c.I, yaprak: 5a

* Hâlen bu kitap Elbise Ambarı Başkâtibi İzzetlü Râif Bey Hazretlerinin konağında Şemsi Bey kıraat eylemiştir. İzzet Ağa ile Fahrettin Efendi dinlemiştir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/13 Fall 2013

Hamza-nâme, c.I, yaprak: 19a

* 1278 senesi Rebiü'l-ahirin on ikinci Pazartesi günü müteveffa Rumeli Mesarifat Muhasebecisi Raşit Beyin konağında mütalaa olmuştur.

12 Rebiü'l-âhir 1278

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/ 13 Fall 2013

Hamza-nâme, c.I, yaprak: 24a

* Hâlen bu kitap Beşiktaş'ta Lağımçıbaşı el- Hâc Memiş Ağa'nın konağında kıraat olunmuştur.
17 Cemâziye'l-âhir 1274

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/13 Fall 2013

Hamza-nâme, c.I, yaprak: 35a

* Tersane-i Amire Sihhiye Dairesi Reisi Saadetlü İsmail Paşa Hazretlerinin mahdumu Ali Beg'in hane-i aliyesinde kıraat olunmuştur.

Hicri: 2 Zilkade 1290

Rumi: 10 Kanûn-ı evvel 1289

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/ 13 Fall 2013

Hamza-nâme, c.I, yaprak: 42a

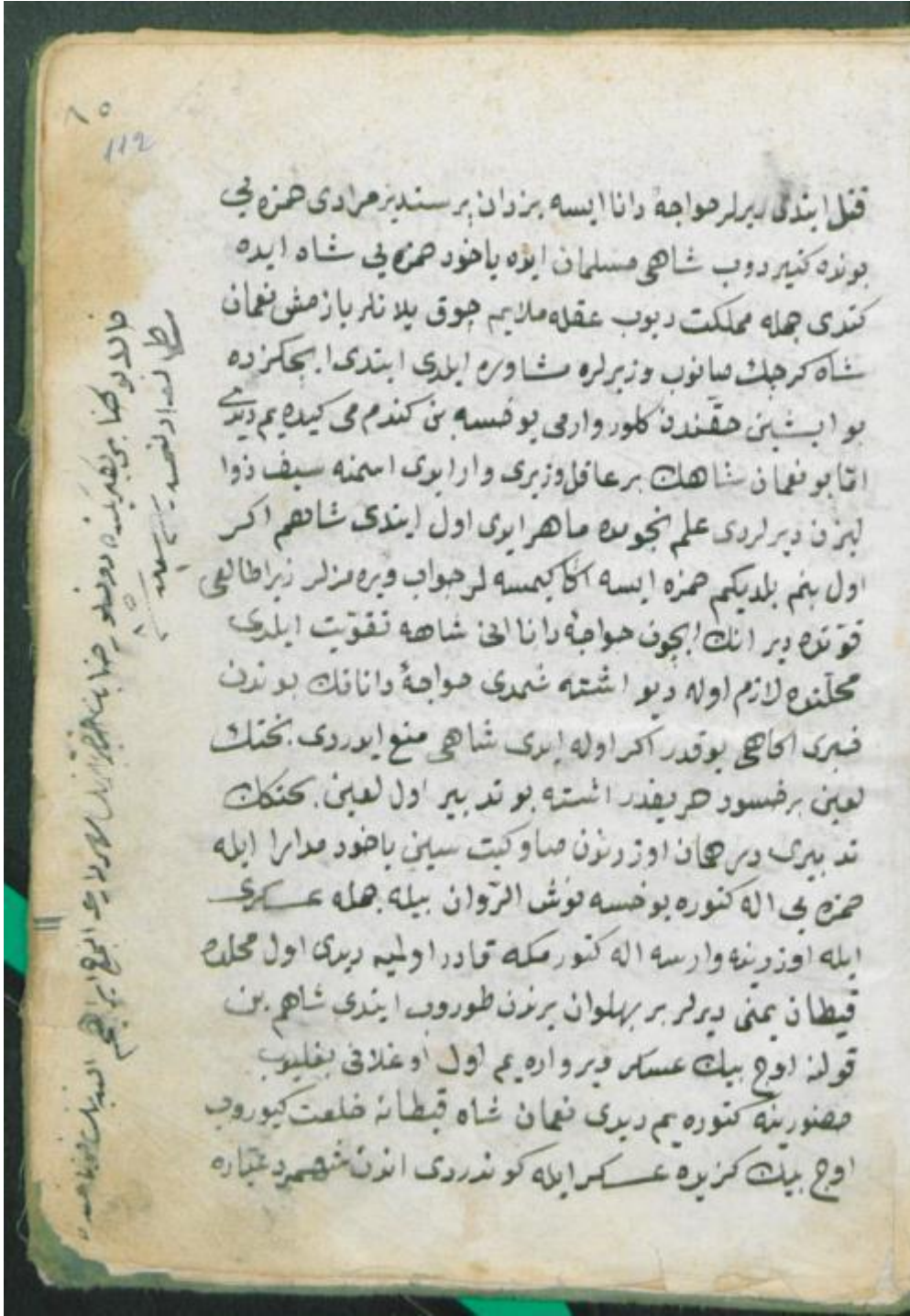
* İşbu Hamza-i Bâ-safâ'nın birinci cildini Kasımpaşa'da uzun yolda Yaya Ali Oğlu Hafız Dede Efendi'nin hane-i aliyelerinde Nuri Efendi kıraat eylemiştir.

7 Kanûn-ı evvel 1275

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/13 Fall 2013

Hamza-nâme, c.I, yaprak: 85a

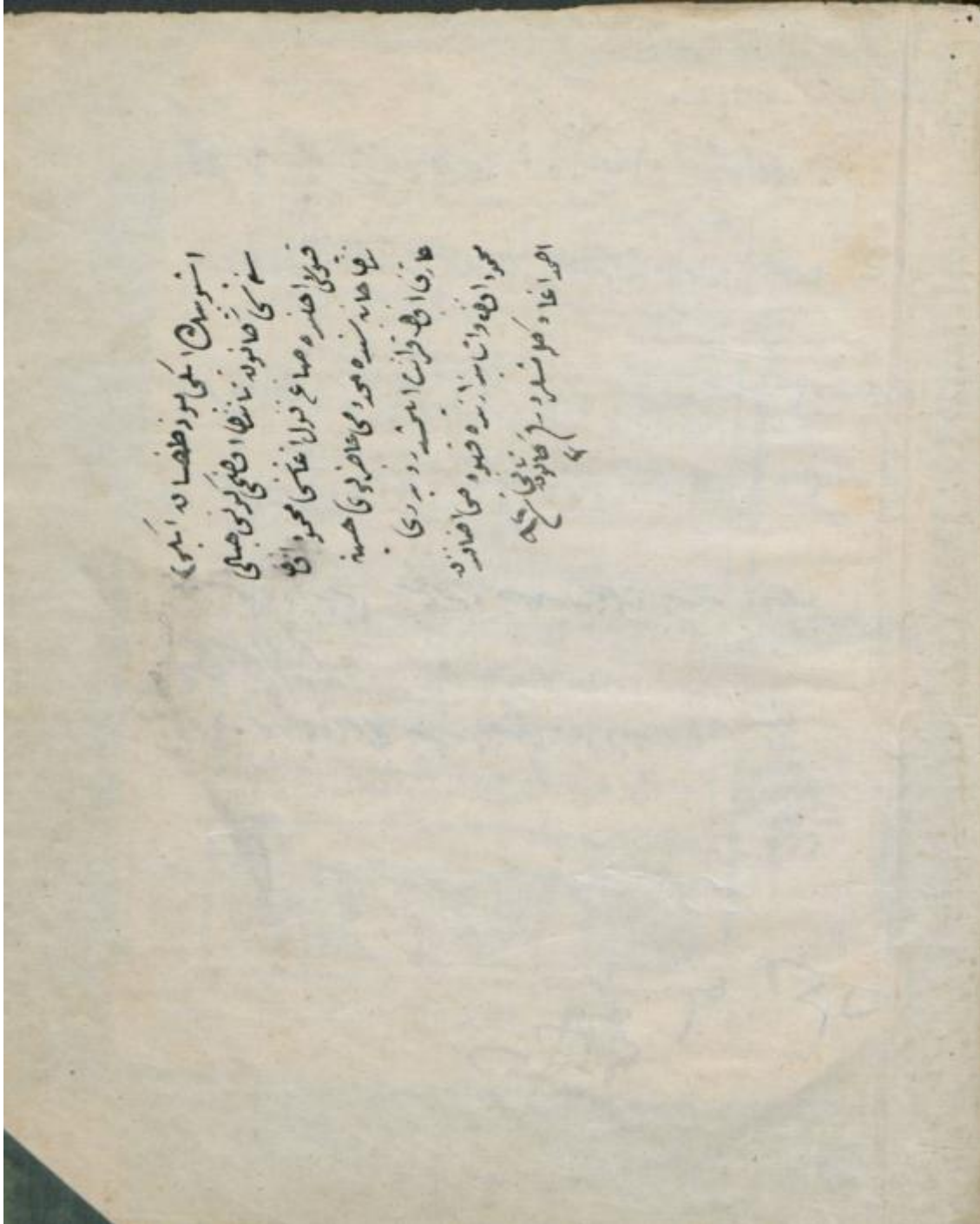
* Hâlen bu kitabı Beylerbeyi'nde Devletlü Rıza Paşa Hazretlerinin mühürdarı el-Hac İbrahim Efendi'nin konağında mütalaa olunmuştur.

1 Şaban 85

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
 Volume 8/ 13 Fall 2013

Hamza-nâme, c.I, yaprak: Son zahriye

* İşbu 1292 senesi Kânûn-ı Sâni'nin üçüncü günü **Cibali Kapısı dahilinde Sağkol Ağası Mahmut Efendi zürefâ-hanesinde** mahdum-ı âcizleri Hüseyin Arif Efendi kıraat etmiştir. Ve pederi Mahmut Efendi...kahveci esnafından Ahmet Ağa dinlemiştir.

4 Kanûn-i sâni 1292

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/13 Fall 2013

Hamza-nâme, c.I, yaprak: 17a

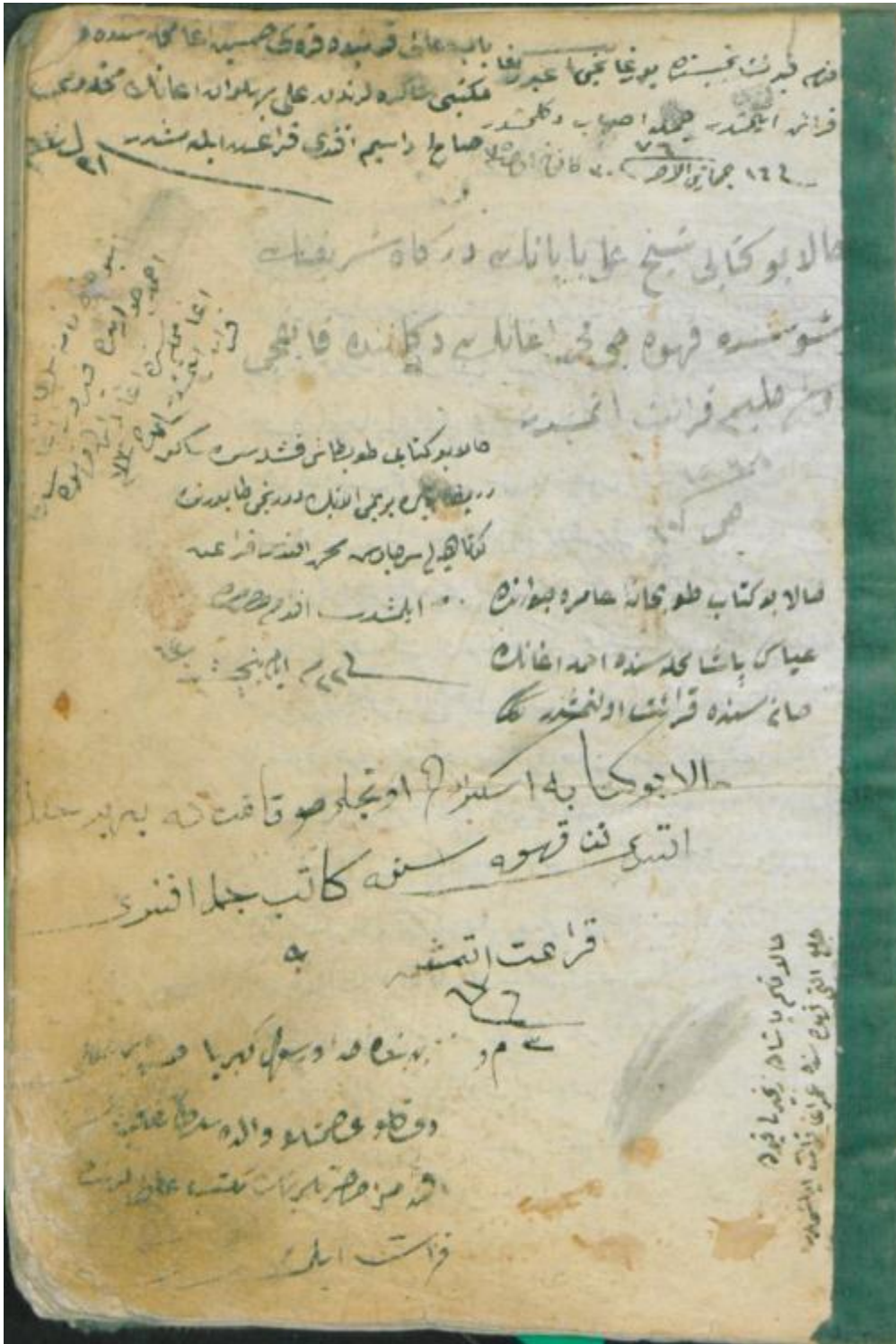
* Saray-ı Hümayun Kuşhane-i Hazret-i Şâhânenin Tatlıcbaşı Hasan Ağa'nın odasında Mehmet Tahir Efendi kıraat etmiştir.

23 Cemâziye'l-evvel 1276

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
 Volume 8/ 13 Fall 2013

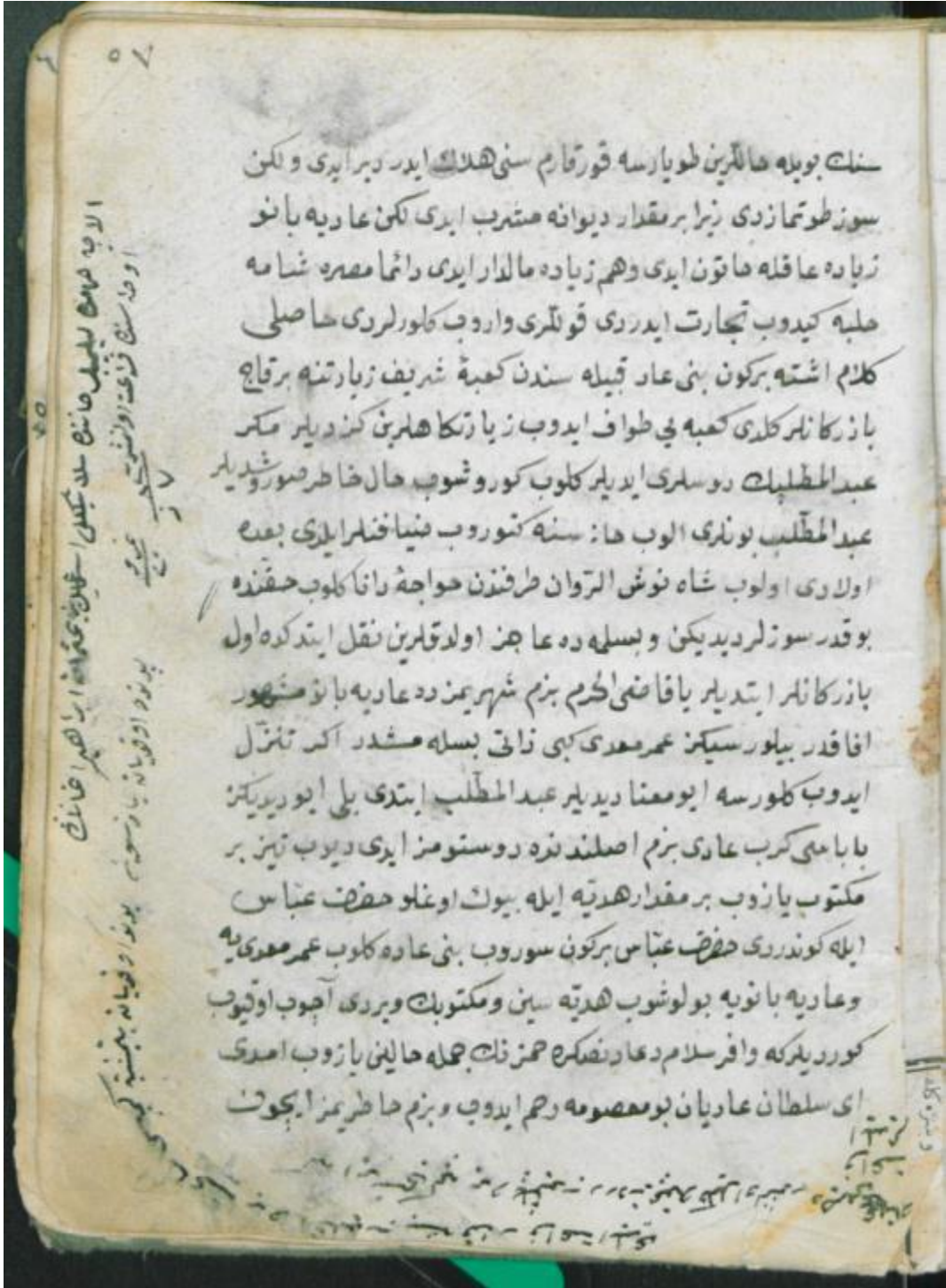
Hamza-nâme, c.I, yaprak: Baş zahriye 4

* Hâlen bu kitap Tophane-i Amire civarında Ayas Paşa Mahallesiinde Ahmet Ağanın hanesinde kıraat olunmuştur.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/13 Fall 2013

Hamza-nâme, c.I, yaprak: 57a

* Alacahamam'da Leblebiciler Hanında Selanikli İsmail bin Osman İbrahim Ağa'nın odasında kıraat olunmuştur.

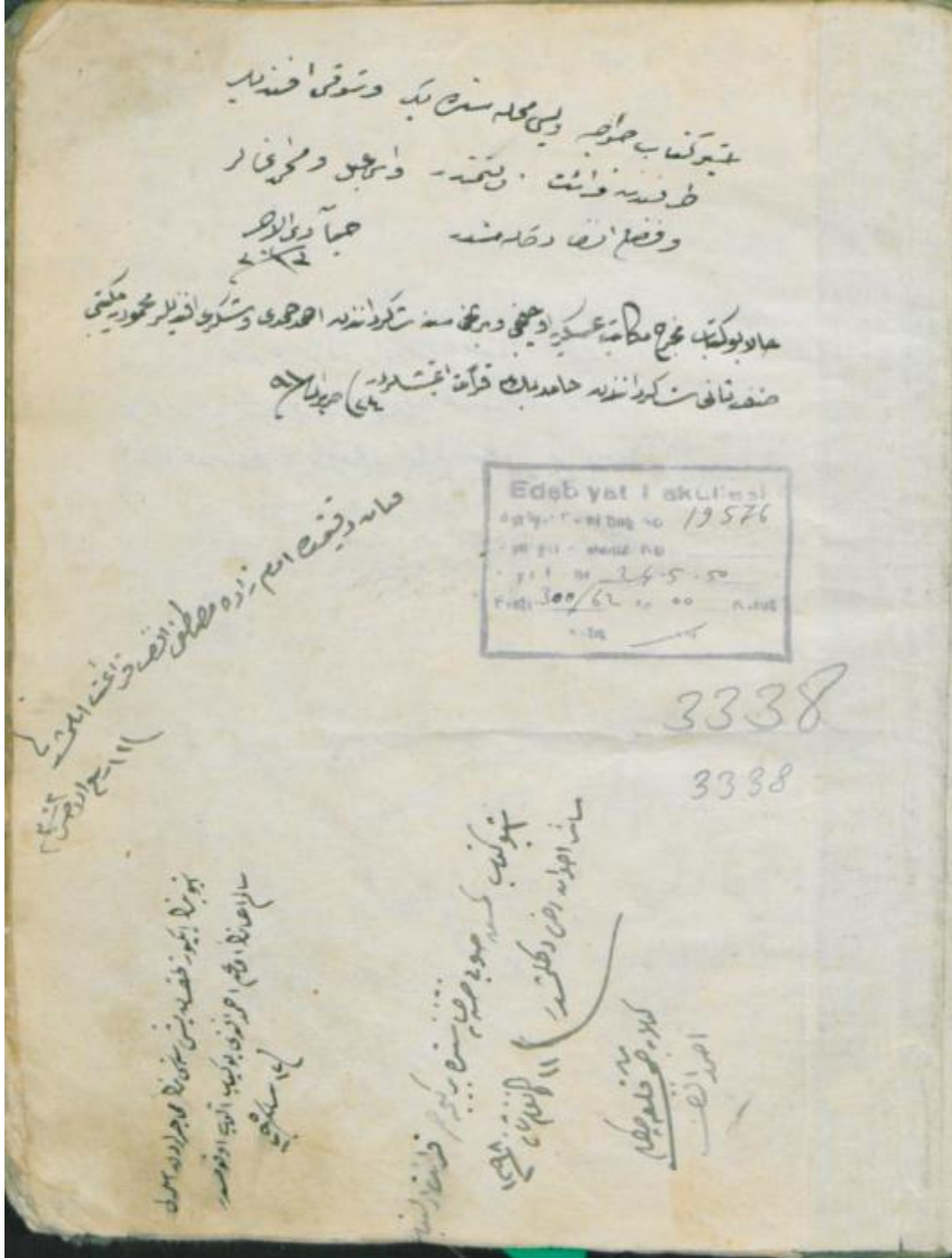
7 Zilkade 1282

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/ 13 Fall 2013

G) HASTANELER

Hamza-nâme, c.I, yaprak: Baş zahriye 3

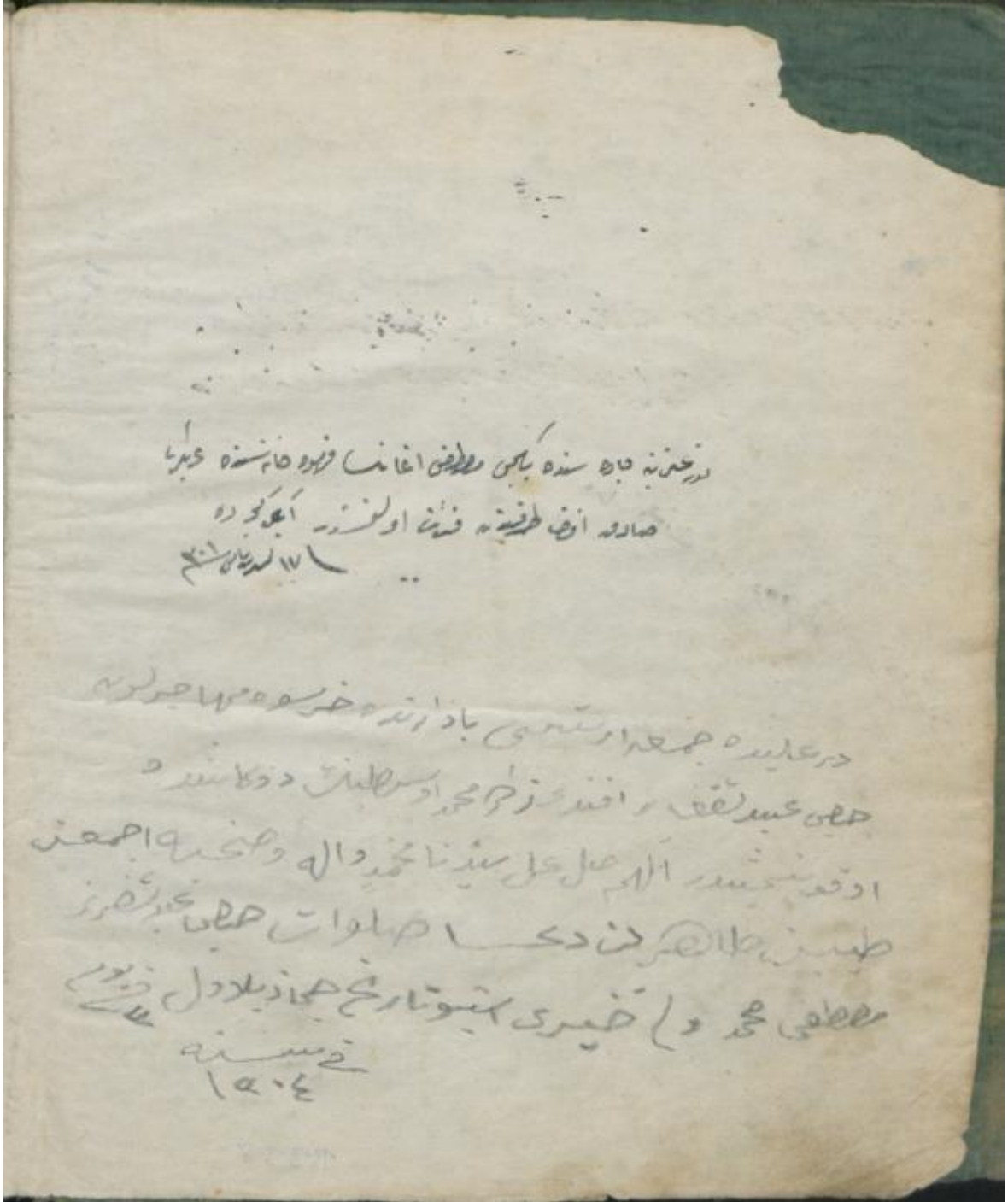
* İşbu kitap Gümüşsuyu Hastahanesinde bir gecede kıraat olunup sâir ihvan dahi dinlemiştir.
11 Kanun-ı sâni 1298

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/13 Fall 2013

H) İŞ YERLERİ VE ESNAF

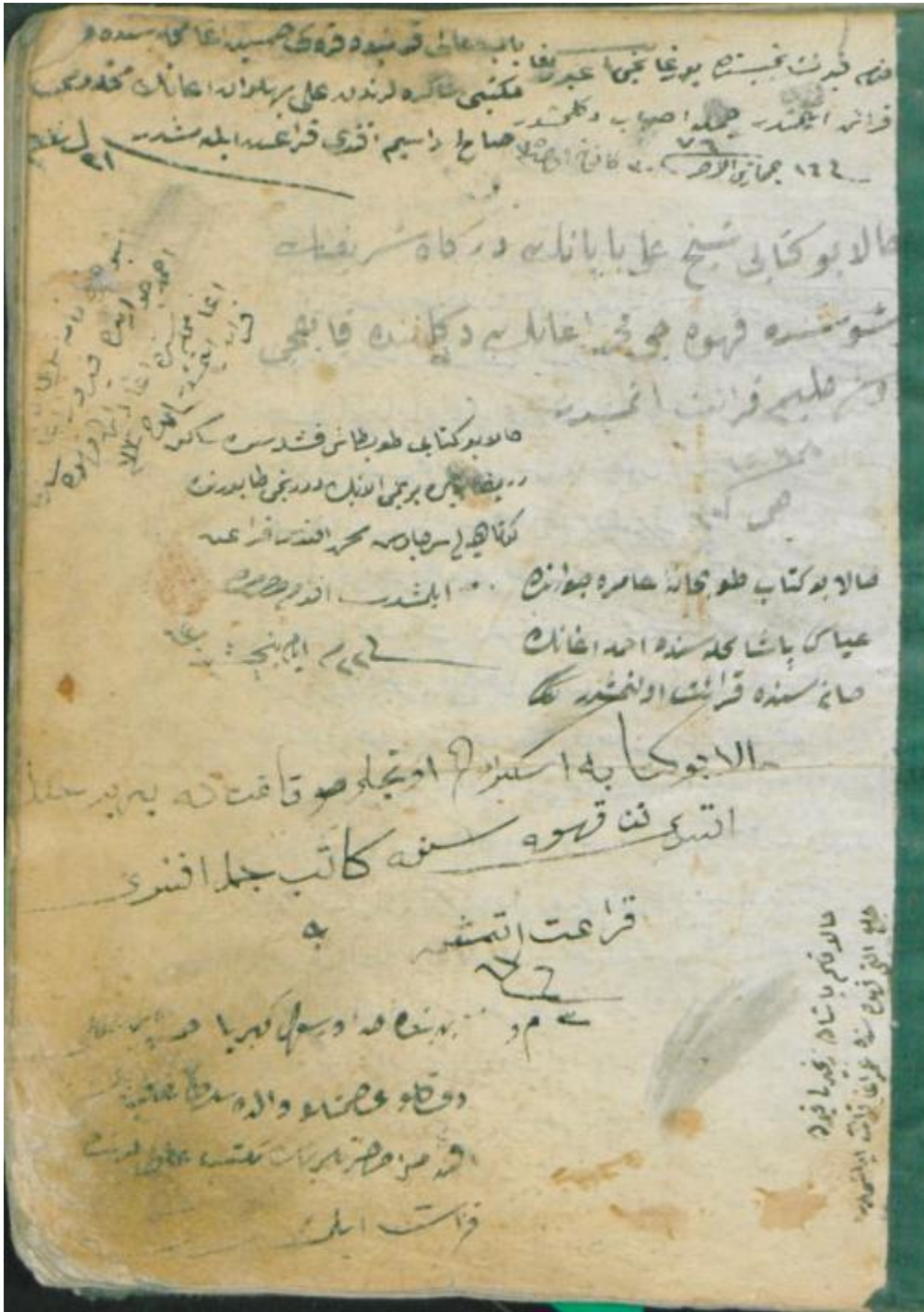

Hamza-nâme, c.I, yaprak: Baş zahriye 2

* **Dereliye'de Cumartesi Pazarında Kosova Muhacirlerin Hacı Abdüllatif Efendizade Mehmet Ustanın dükkanında** okunmuştur. Allahümme salli ala seyyidinâ Muhammedin ve âlihi ve sahbihi ecmaîn. Tayyibîn tâhirîn dua salavât Hacı Abdülaziz Mustafa Muhammet, hayrî isteyü.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/ 13 Fall 2013

Hamza-nâme, c.I, yaprak: Baş zahriye 4

* Hâlen bu kitabı Şeyh Ali Babanın Dergah-ı Şerifinin karşısında Kahveci Mehmet Ağa'nın dükkanında kayıkçı Derviş Halim kıraat etmiştir.

17 Safer 1268

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/13 Fall 2013

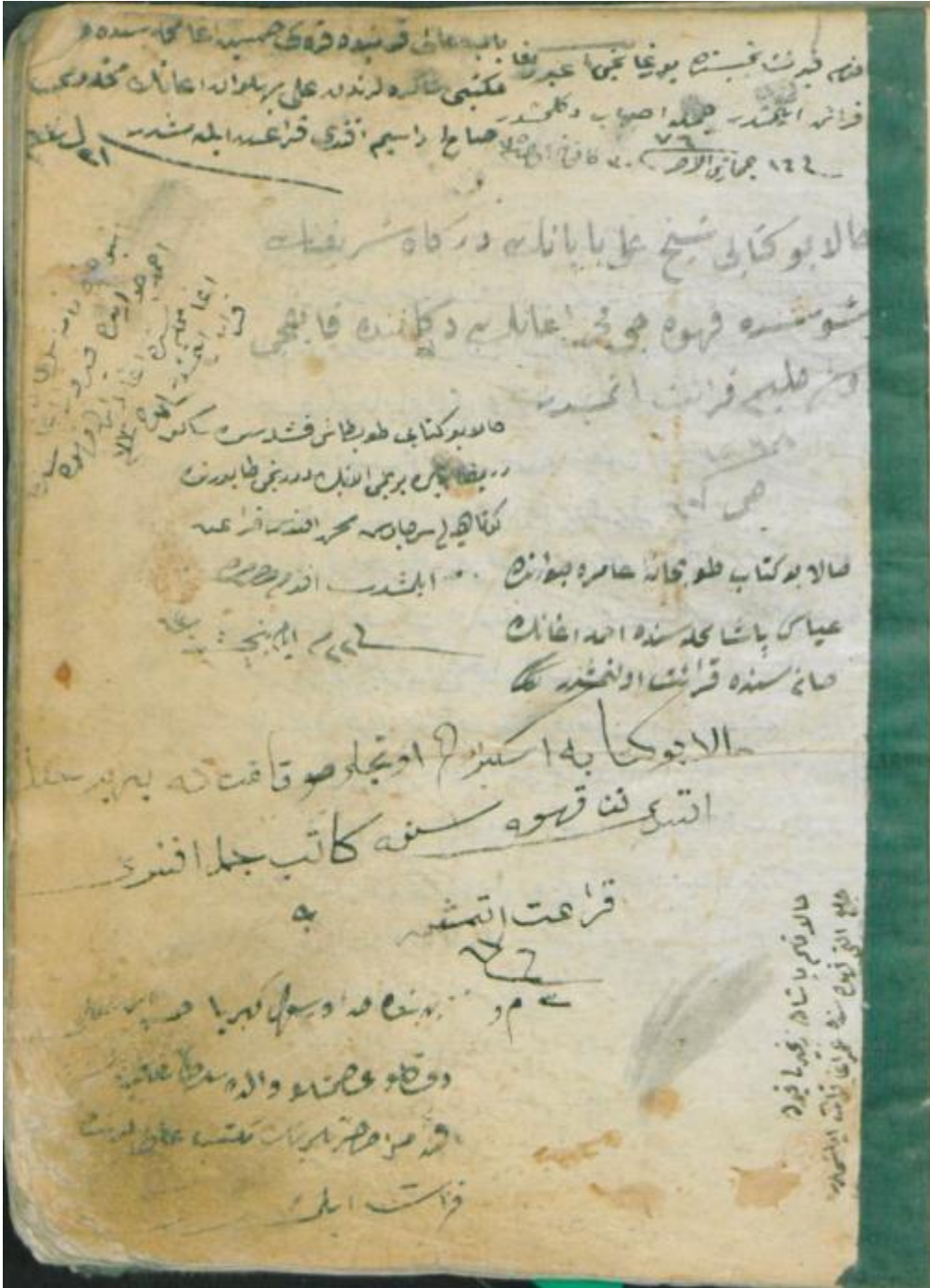
Hamza-nâme, c.I, yaprak: 54b

* Zindan Kapısında Balmumcu esnafı olup **Kasımpaşa'da Balmumhane'de** kıraat olmuştur.
24 Teşrin-i sâni 1291 Hafız Ahmet Balmumcu

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/ 13 Fall 2013

Hamza-nâme, c.I, yaprak: Baş zahriye 4

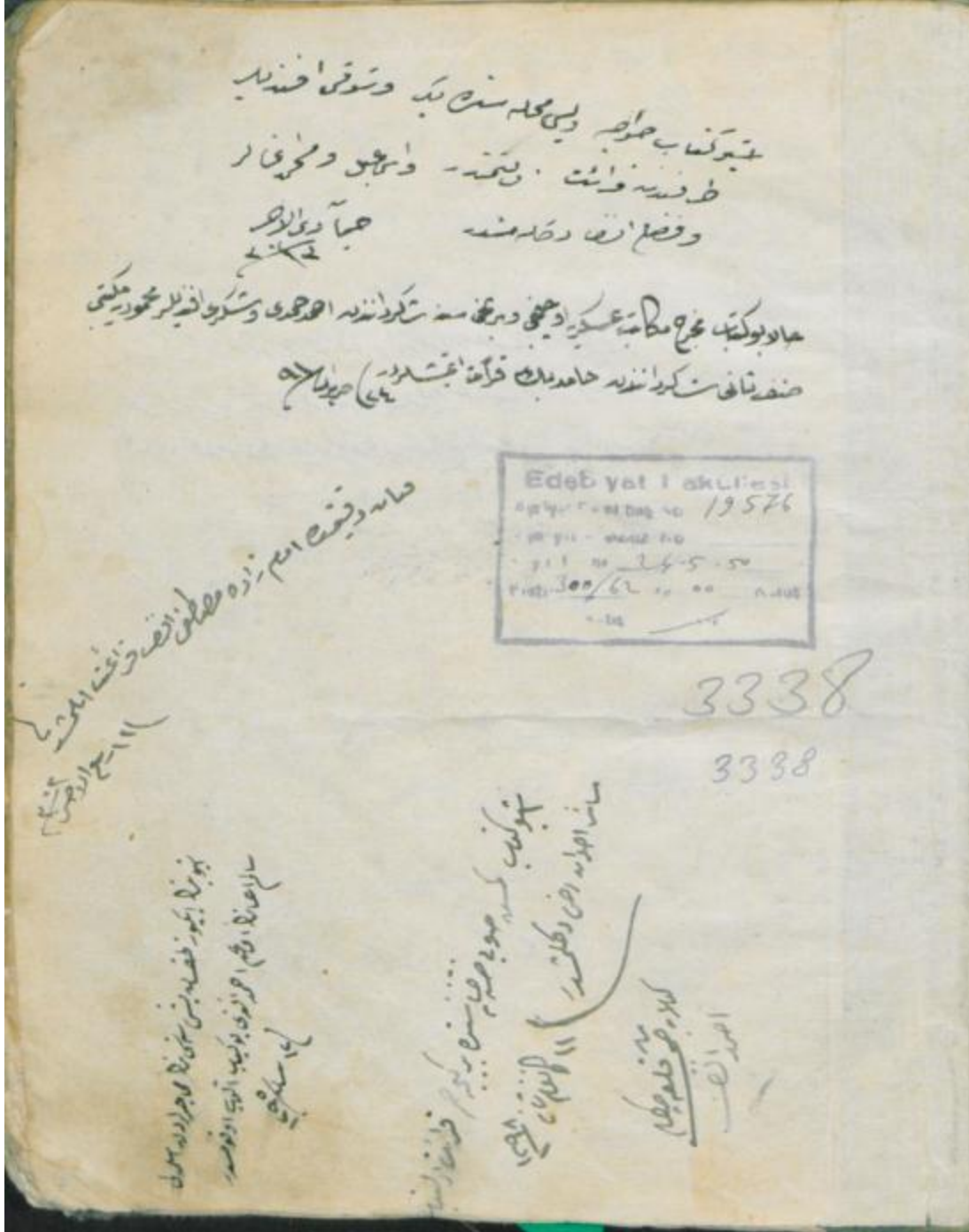
*Nişancısında Yorgancı Abdurrahman Ağa kıraat eylemiştir, cümle ashap dinlemiştir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/13 Fall 2013

İ) MEKANI BELİRTİLMEYENLER

Hamza-nâme, c.I, yaprak: Baş zahriye 3

* İşbu 1295 senesinin muhacirlerden İslimyeli Salim Ağa'nın oğlu Ahmet Efendi bu kitabı alıp okumuştur.

12 Nisan 1295

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/ 13 Fall 2013

Hamza-nâme, c.I, yaprak: Baş zahriye 1

* Üsküdarlı Mehmet Ali Efendi kıraat eylemiştir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/13 Fall 2013

Hamza-nâme, c.I, yaprak: Baş zahriye 1

* Bu kitabı biraz fakir Hacı Abdülaziz ikra' eyledi.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/ 13 Fall 2013

Hamza-nâme, c.I, yaprak: 44a

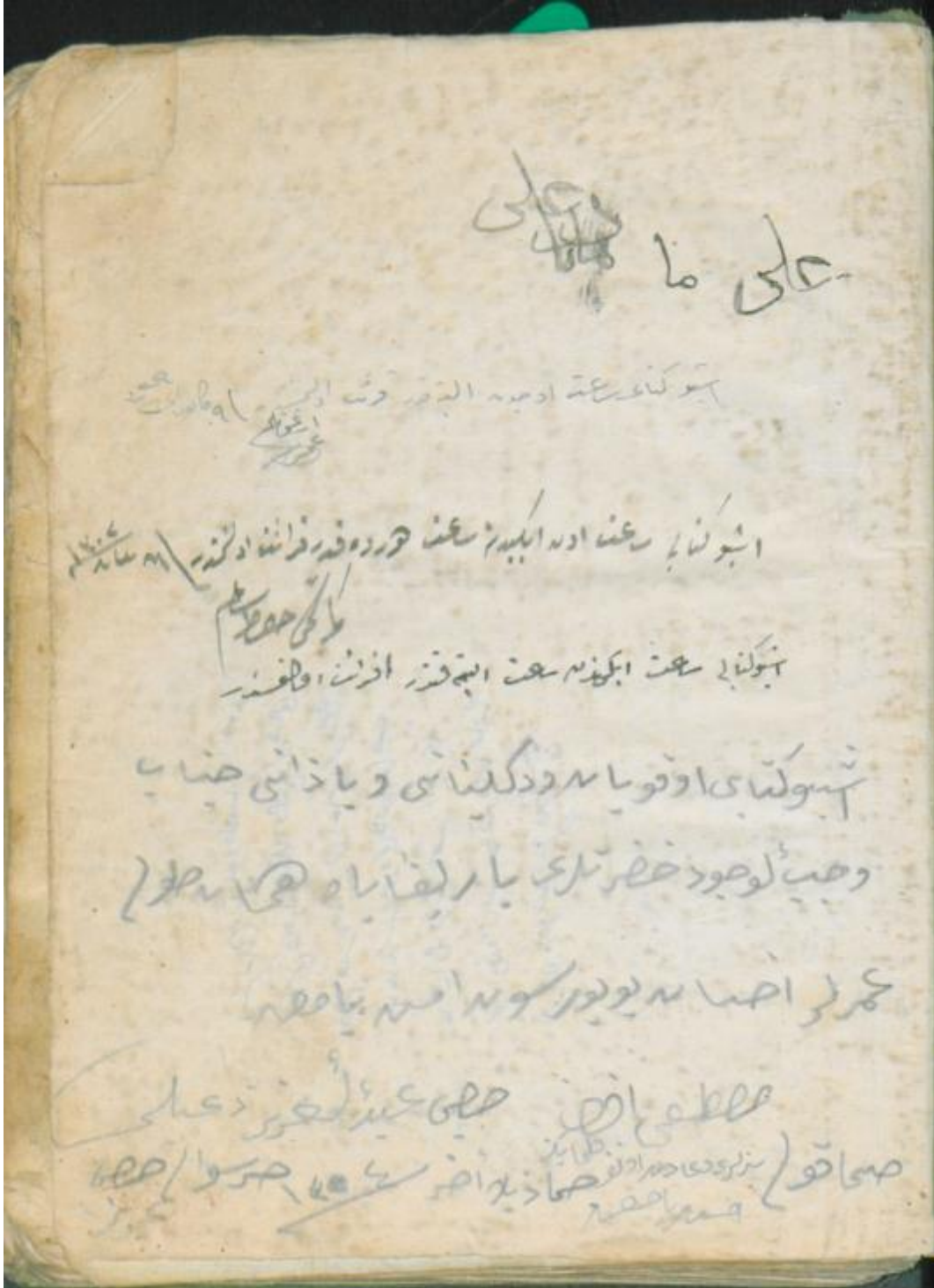
* İşbu birinci cildi Sokullu Paşa kapıcısı Hüseyin Efendi kıraat etmiş.

18 Recep 1276

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/13 Fall 2013

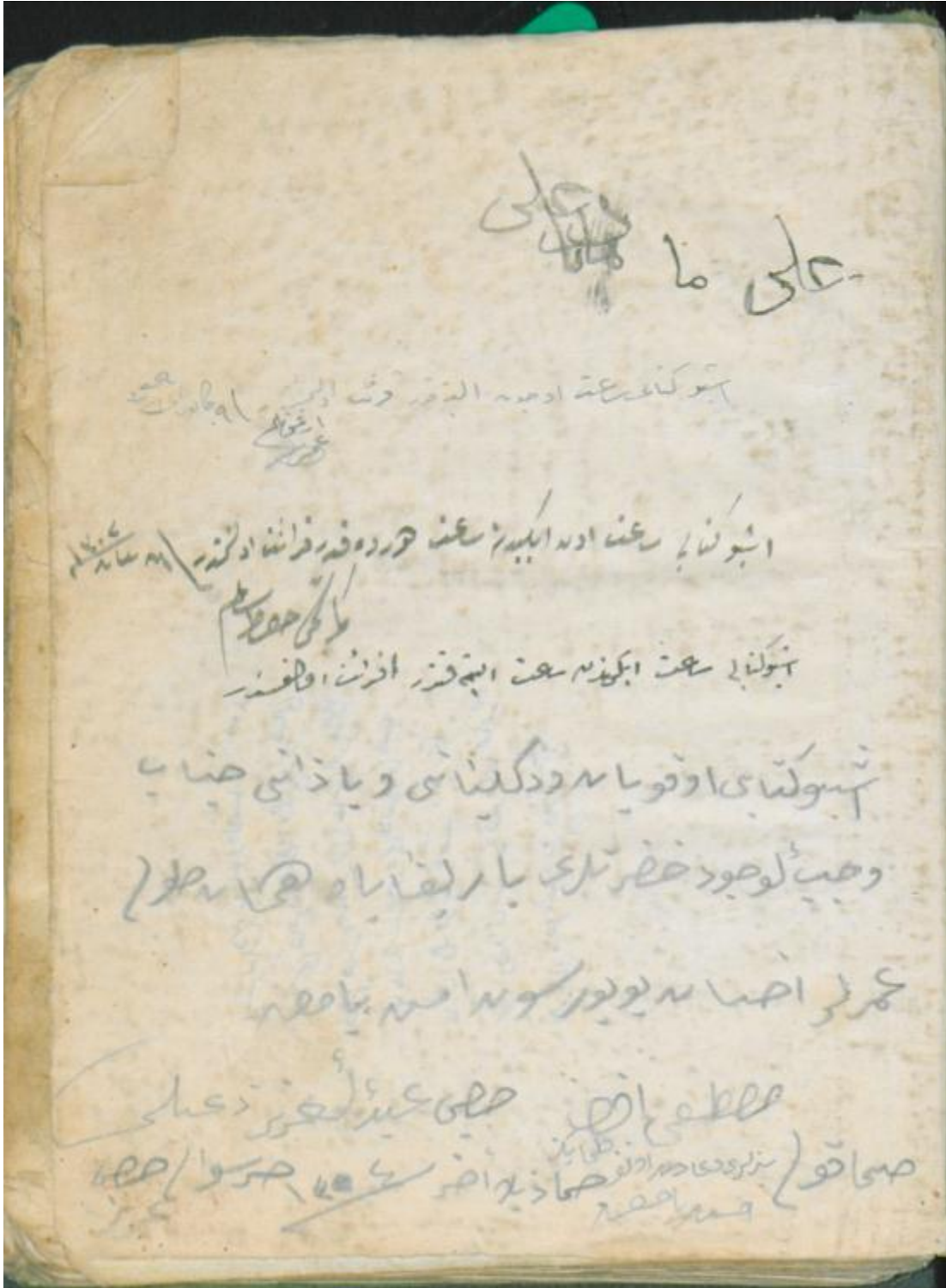
Hamza-nâme, c.I, yaprak: Son zahriye

* İşbu kitap saat üçten altıya kadar kıraat olunmuştur.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/ 13 Fall 2013

Hamza-nâme, c.I, yaprak: Son zahriye

* İşbu kitap saat on ikiden saat dörde kadar kıraat olunmuştur. 1202

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/13 Fall 2013

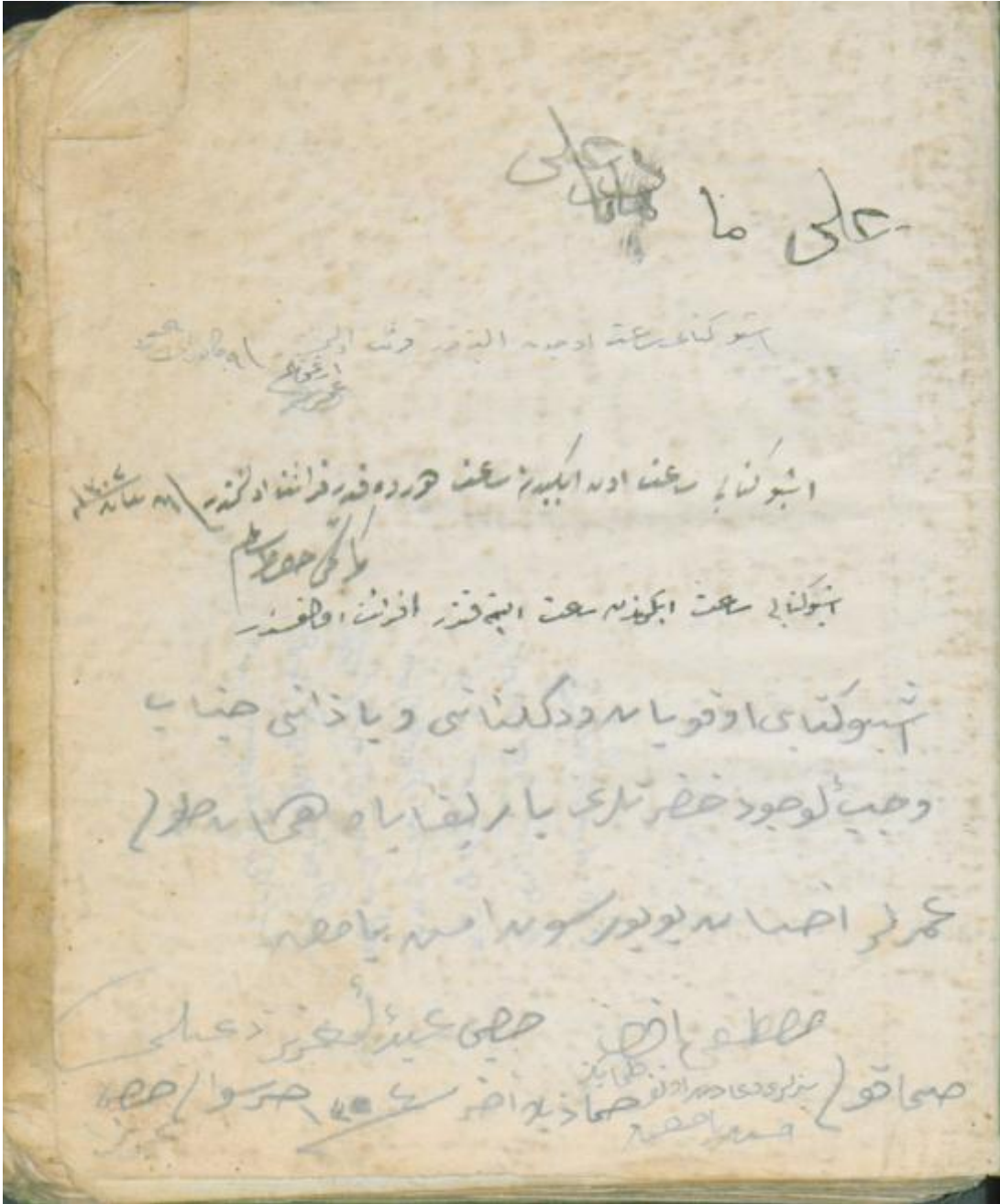
Hamza-nâme, c.I, yaprak: Baş zahriye 1

* İşbu kitabı okuyup dinleyene Hak rahmet eylesin.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/ 13 Fall 2013

Hamza-nâme, c.I, yaprak: Son zahriye

* İşbu kitabı okuyan dinleyeni ve yazanı Cenab-ı Vâcibü'l- Vücûd Hazretleri yarlıgaya. Hemen dolu ömürler ihsan buyursun, âmin.

KAYNAKÇA

ALBAYRAK, Nurettin, (1997), "Hamza-nâme", TDV İslam Ansiklopedisi, C.XV, İstanbul, s. 517.

ARTUN, Erman, (2002), Dini-Tasavvufi Halk Edebiyatı, Ankara, Akçağ Yayınları, s.64.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/13 Fall 2013

-
- BANARLI, Nihat Sami, (1971), Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, C.1, İstanbul, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- DEMİR, Necati, (2004), Danismend-nâme, Ankara, Akçağ Yayınları, Birinci Baskı.
- KOCATÜRK, Vasfi Mâhir, (1964), Türk Edebiyatı Tarihi, Ankara, Edebiyat Yayınevi.
- KÖKSAL, M. Asım, (1996), İslam Tarihi, C.2, İstanbul.
- KÖPRÜLÜ, Fuat, (1980), Türk Edebiyat Tarihi, İstanbul, Ötüken Neşriyat, 2. Baskı.
- SEZEN, Lütfi, (1991), Halk Edebiyatında Hamza-nâmeler, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/ 13 Fall 2013

